

BIHAR- ÉS BARS-VÁRMEGYÉK VÁMHELYEI A KÖZÉPKORBAN.

Irta: DR. IVÁNYI BÉLA.

„A hazai egykori vámhelyek minél teljesebb és részletesebb tanulmányozását és meghatározását buváraink különös figyelemreméltó feladatának tekintem.“
Wenzel Gusztáv.

(1872 május 6-án a Magyar Tudományos Akadémia ülésén „Nyitra-vármegyének XV. századbeli vámhelyeiről” tartott felolvasásában.)

Biharmegye vámhelyei 1520-ban.

I. A vámhelyek összeírásának okai.

Hogy Bihar vármegye középkori vámhelyeinek és vámtarifáinak összeírását 1520-ban elrendelték és az összeírást keresztül is vitték, azt tulajdonképpen egy visszaélésnek köszönhetjük. Ugyanis a középkorban minden isteni és emberi jog ellen valónak tartották azt, hogy az utasok olyan helyeken is fizessenek vámot, a hol ennek ellenében a vám szedője semmi ellenszolgáltatást nem ad, pl. hidat nem tart fenn, töltést, kompot. stb. nem épít, hanem bárhol, ahol épen a föld tulajdonosának tetszik, vámot szed minden „ratio” nélkül.

Legelőször Nagy Lajos intézkedik ezen igazságtalanság ellen, eltiltani igyekeztvén a „száraz” vámok szedését. 1351. évi törvényében olvassuk, hogy a jogtalan vámok, úgy mint a szárazak (tributa sicca), továbbá az olyanok, a melyek a folyókon fel- vagy lefelé hajózóktól szedetnek, eltörölnökök és a vízi vámok is csak akkor jogosak, ha hidakon vagy réveken a folyón *átkelőktől* szedetnek.¹⁾

A törvényt azonban már akkor is nem azért hozták, hogy meg is tartsák. A visszaélések, a jogtalan vámok szedése vígan folytatott tovább, legalább erre kell következtetnünk abból, hogy Zsigmond 1435. évi törvényében már újra kénytelen intézkedni az iránt, hogy az utasok és kereskedők a vámszedők kapzsisága és visszaélései ellen megvédenek. Zsigmond ezen törvényében meghagyja, hogy a nádor vagy pedig más a király által megbízott, midőn a megyékben közgyűlést, generalis congregatiót tart, nyomozza ki az esküdt ülnökök (iuratus assessor) segé-

¹⁾ 1351: VIII. Törvényczikk.

lyével azt, hogy az illető megyében mennyi a jogos vámhelyek száma, hol vannak ezek a helyek, továbbá a vámhelyek birtokosaitól kérjék be a vám megszerzését és birtokát igazoló gyökeres bizonyítékokat, okleveleket, végül állapítsák meg a helyes és igazságos vámtételeket.¹⁾

Hogy ezek a törvényes intézkedések mennyire hiába valók és haszontalanok valának, azt bizonyítja az a körülmény, hogy ilyen vagy ehhez hasonló tartalmú intézkedések egész sorát találjuk a később megalkotott törvényekben is. Már Mátyásnak 1486-iki törvénye ismét arról intézkedik, hogy a vámhelyek összeírassanak. Ezt a munkát azonban a király már nem az amúgy is elfoglalt nádorra, hanem az illető megye ispánjára bízta, a kinek egyúttal jelentést kellene tenni arról is, hogy minden egyes vámhelynél mekkora vámot szednek, szükséges volt pedig ez azért, mert a király az egyházi és világi főurak tanácsával maga akarta megállapítani és limitálni a vámtételeket, melyek bizony sok helyen igazságtalanok és nyomasztóak valának. Kimondja a törvény a sanctiot arra nézve is, a ki több vámot mer szedni, mint a mennyit meghatároztak számára. Az ilyen tartozik az okozott kárt megtéríteni és hibáját jóvá tenni, ha pedig még így sem marad nyugton és tovább is magasabb vámtételeket mer szedni, akkor az illető megye ispánja tiltsa el a vámszedéstől és legyen rá gondja, hogy az utazók azon a helyen szabadon és minden vámfizetés nélkül közlekedhessenek. Az ilyen felfüggesztett vámhelyen átmenőket a megye ispánja tartozik védelemben részesíteni. Ha pedig az illető megyében magának az ispánnak is vannak vámhelyei, azt a két szomszéd megye ispánjai vizsgálják fölül és tegyenek róla a királynak jelentést.²⁾

Ha az erős Mátyásnak, — a ki pedig 1478-ban a vámszedéssel visszaélő és renitenskedő váradikáptalant úgy meg tudta rendszabályozni, — ilyen törvényes intézkedésekhez kellett folyamodni, akkor nem csoda, hogy gyenge utódai alatt nyakra-főre hozzák a törvényeket a vámokkal való visszaélések meggátlására. De épen az egymásután sűrűn következő vámtörvényczikkek igazolják azt, hogy azokat csak azért hozták, hogy róluk senki tudomást ne vegyen. Ulászló mindjárt uralma legelején 1492-ben Mátyás törvényczikkéhez hasonló tartalmat hoz,³⁾ ezt követi 1498. évi törvényében foglalt intézkedése, mely a 74. cikkben szól a jogtalan vámszedésről, ennek 1. szakasza azonos tartalmú Nagy Lajos 1351. törvényében foglalt és fentemlített vámcikk 1. szakaszával.

Ulászló alatt a törvénytisztelet annyira süllyedt, hogy már 1500-ban,

¹⁾ Zsigmond. Decretum maius-a. XXII. cikk.

²⁾ 1486. XXXV. cikk.

³⁾ 1492. LXXXVII. cikk.

tehát 2 év leforgása alatt újabb intézkedés történik a jogtalan vámok szedése ellen, de valószínűleg ezúttal is hiába.¹⁾

Fiának, II. Lajosnak uralma elején 1518-ban a bácsi országgyűlés foglalkozik az immár annyiszor becikkelyezett vámkérdéssel. A bácsi országgyűlésnek végzeménye már közelről érdekel bennünket, mert Bihar-megye vámhelyösszeírásának közvetlen oka ez volt.

E törvény XII. czikke kimondja, hogy miután a száraz vámok, továbbá azok, a melyeket a folyó vizeken le- vagy felfelé hajózóktól szoktak szedni, az Isten és az igazság ellen valóknak látszanak, továbbá miután néhai Nagy Lajos és Mátyás királyok törvényében is szó van már ezeknek eltörléséről és megszüntetéséről, csakhogy mivel ezeknek intézkedése nem volt teljes azon irányban, hogy hogyan vizsgálják fölül, vajjon az illető vám száraz-e, vagy pedig van-e a vámhelyen híd és töltés, továbbá a vámszedés alapja jogos és észszerű-e? Ennélfogva elrendeli, hogy Magyarországnak és kapcsolt részeinek minden egyes megyéjében válasszanak nyolcz megbízható nemes embert, a kik szigorú eskü alatt járják meg mindazon vám helyeket, a hol vámot akár száraz helyen, akár pedig vizeken szedni szoktak, tekintsék meg alaposan mindazon helyeket, ahol hidak és töltések vannak, továbbá a szomszédoktól és az ezen vámhelyekkel határos birtokosoktól, legyenek azok akár nemesek akár nem, tudják meg és szerezzenek információt az iránt, hogy mekkora a szedetni szokott vám nagysága? Mennyit szoknak szedni egy szekér, egy lovas után? Van-e a vámhelynek hídja vagy töltése, vagy pedig egyszerűen száraz vám-e? Mindezekről a legközelebbi Szt.-György napig (ápr. 24.) a saját, továbbá az alispánok és a szolgabírák pecsétje alatt tegyenek jelentést a tanácsosoknak és ülnököknek, a tanácsosok és ülnökök pedig akár ezen vámhelyek eltörléséről és megszüntetéséről, akár pedig annak meghagyásáról hoznak helyes, igazságos és tisztességes határozatot és becslést, ezután valamennyi vámszedő ezen határozat és becslés alapján tartozik eljárni és a vámszedést megszüntetni vagy pedig fentartani, a vám elvesztésének terhe alatt.

Biharmegye vámhelyeinek és vámtételeinek összeírására tehát az a már Nagy Lajos óta fennálló jogtalanság adott okot, hogy olyan helyeken is szedtek vámot, ahol annak czélja, ratiója nem volt, hogy pedig ez a visszás állapot megszűnjön, határozta el a bácsi országgyűlés Magyarország és kapcsolt részeinek összes vámhelyeinek revisio alá vételét megyéenként. Hogy ezt minden megyében tényleg keresztül vitték-e, nem tudjuk, de Biharban megcsinálták és eredménye — szerencsére — korunkra maradt.

¹⁾ 1550: XL. czikk.

II. A vámhelyek összeírása.

1520. márczius 16-án II. Lajos meghagyja Bihar vármegye közönségének, hogy miután a minap a Bácson tartott országgyűlés artikulusai közt van egy, a mely a vámhelyek felülvizsgálásával és limitálásával foglalkozik, ezen törvényszakasz rendelkezése alapján a jelen sorok vétele után azonnal válasszanak nyolcz megbízható nemes embert, akik a törvény illető rendelkezéseit hajtsák végre. A király meghagyásában majdnem szórúl-szóra ismétli a törvény szavait.

A királyi parancsra Bihar vármegye alispánjai, névszerint endrédi Szepesy János és Thordai Zsigmond 1520. május 29-én jelentést tesznek, hogy engedelmeskedve a királyi parancsnak megválasztották a vámhelyeket felülvizsgáló bizottságot, a nyolcz megbízható nemes embert, nevezetesen Sarándi Mihályt, Bodóházai Andrást, Komádi Jánost, Endesi Miklóst, eösi Harangi Pált, Pándi Györgyöt, Gezthi Lászlót, Isoó, Bálintot.

E bizottság a vizsgálatot 1520. május 8. és 13. közt tartotta meg, ha tehát 8-án reggel már meg is kezdték és 13-án este bevégezték akkor is hét nap alatt járták be a megye majdnem ötven vámhelyét, ami az akkori közlekedési viszonyok mellett roppant gyorsaság, de sietnők is kellett, mert volt rá eset, hogy némelyek csak a bizottság kiküldésének hírére igyekeztek hamarosan valami hídfélét összeütni, hogy vámhelyük a törvényesek közé soroltassék. Azonban a tanúk rendszerint elárúlják az ilyen machinációt.

A bizottság az összeírásnál a következő stereotyp eljárást követte: Megérkezve valamely vámhelyre, összehívták a szomszédságot és ezeket szigorú eskü alatt kivallatták, hogy az illető vámhelyen van-e hid vagy töltés? Miután a szomszédok bementák vallomásukat, a bizottság esetleg személyesen is meggyőződött a vallomások helyességéről és megnézte, hogy tényleg van-e ott hid vagy töltés, milyen állapotban van az és egyáltalán van-e rá szükség?

Ennek megtörténte után, ugyancsak szigorú eskü alatt kivallatták a szomszédokat arra nézve is, hogy milyen magasak a szedni szokott vámok? és minden egyes vámhelynél közli a bizottság az illető hely vámtarifáját is, ami roppant becsessé teszi jelentésüket, a mely szerint Biharvármegyei vámhelyei 1520-ban a következők:

III. A megye vámhelyei.

1. *Bályok.* (Balyogh—Bályog) A megye keleti részén, majdnem a határon a Berettyó mellett fekszik, melyen egy nagy hid vezetett keresztül

és ezen szedték a vámot. A bizottság a vámhelyet rendben levőnek, törvényesnek találta.¹⁾

2. *Belényes* város (oppidum). A bizottság jelentése szerint a belényesi vámhely tulajdonképpen Alsó-Solmos (Also-Solmus) helység területén feküdt. Egy kis patakon vezetett át egy híd, mely azonban ott szükséges volt, a miről a bizottság személyesen meg is győződött és a vámhelyet törvényesnek találta.
3. *Bihar* város (oppidum). A szomszédok vallomása szerint itt sem híd, sem pedig töltések nincsenek, tehát a vámot, mint *szárazat* azaz a törvény ellen valót szedik. A tanúk vallomásukat kiegészítik azzal, hogy van ugyan a városban két kis hidacska, csakhogy nem azon a helyen, a hol a vámot szedni szokták. Ugyanis az egyik kis híd száraz területen visz keresztül, a másik pedig egy kis patak felett épült ugyan, csakhogy nem a *közúton* (via publica). A bizottság személyesen is meggyőződött a mondottak igazsága felett és a vámhelyet tényleg törvénytelen száraz-vámnak találja.
4. *Bolcs* (Bolch). Csánki szerint ma már csak egy hasonló nevű puszta őrzi emlékét. A tanúk állítása szerint e helységben négy híd van, melyen vámot szednek. Ezek közül három a Berettyó folyón vezet keresztül, a negyedik a helység területén egy nagy éren viz keresztül. Mind a négy híd szükséges, a miről a bizottság személyesen meggyőződik és a vámhelyet törvényesnek találja.
5. *Böszörmény* (possessio Bezermen ma Bereg-Böszörmény). Mivel a tanúk vallomása szerint itt sem híd sem töltés nincsen és ilyent a bizottság sem talált, tehát a vámot mint szárazat és így törvénytelen szedik.
6. *Csalános* (Chalanos, ma Csanáros). A tanúk vallomása és a bizottság szemléje szerint is itt sem híd sem töltés nincsen, a vámhely, mint száraz-vám törvénytelen.
7. *Csekehida* (Chekelhyda). Ma puszta. A vallomások szerint itt egy nagy éren szükséges és indokolt helyen átvezető hídon és töltéseken szedik a vámot, csakhogy sem a híd sem a töltések nincsenek rendben, amit a bizottság constatált is. Különben a vámhely törvényes.
8. *Csekmő* (Chekmew, ma Csökmő Békés megyében). A szomszédok azt vallják, hogy itt egy nagy éren át egy híd és egy nagy töltés

¹⁾ Az egyes helyek topographikus adataihoz nem nélkülözhettem Dr. Csánki Dezső „Magyarország földrajza a Hunyadiak korában“ című nagy művének I. kötetét, melyben Biharmegyével is foglalkozik.

- vezet. Itt szedik a vámot. Nyáron a víz kiszárad az érből. A bizottság a hidat és a töltést megnézve rendben találta, a vámhelyet pedig törvényesnek ismerte el.
9. *Cséfa* (possessio Chepha. Csánki a városok közt említi). A vallomások szerint Cséfán sem híd sem töltés nincsen, hanem egyszerűen száraz vám, azaz törvénytelen. A bizottság is így találta.
  10. *Debreczen* város (Oppidum Debreczen). Itt a tanúk vallomása szerint sem híd, sem töltés nem volt, a vámot mint szárazat, törvénytelenül szedték, amiről a bizottság tagjai is személyesen meggyőződést szereztek.
  11. *Derecske* város (oppidum Derechke, Csánki a helységek közt említi). A bevallások szerint száraz vám volt, sem híd, sem töltés a vámszedő helyen nem volt, amiről a bizottság is meggyőződött és a vámhelyet a törvénytelenek közé sorolta.
  12. *Diószeg* város (oppidum Diozegh, Csánki ezt is a helységek közt sorolja föl). A szomszédok vallomása szerint bár e helyen sem híd, sem töltés nincsen, a vám mégis vízi, azaz törvényes, mivel pedig Diószeg Bihar és Székelyhid közt egy jelentéktelen ér mellett fekszik, még azt sem lehet feltenni, hogy ott talán kompközlekedés volt, legfeljebb talán csónakon szállították át az embereket, másrészt a vámtarifa terhelt szekeret is említi, a mely után vámot szedtek, tehát valami áthidalásnak mégis csak kellett ott lenni. A bizottság a vámhelyet törvényesnek (vízi) találta.
  13. *Gáborján*. A tanúk vallomása szerint a Kis-Körös és a Berettyó folyón van híd és töltés e helyen, még pedig ott, a hol szükséges és indokolt, a bizottság személyesen meggyőződván erről, az építményeket rendben levőknek, a vámhelyet törvényesnek találta.
  14. *Gyapjú* (Gyapyw, Várad és Szalonta közt). A szomszédok vallomása szerint Gyapjún magán tulajdonképen vámszedő hely nincsen, hanem azt a szomszédos Orosi (Orosy) helység területén szedik egy kis hídon, mely a Sólompataka nevű éren vezet keresztül, Azonban az ér oly jelentéktelen, hogy azon bármely helyen akadály nélkül keresztül lehet szekerezni, úgy, hogy a kis híd a mondott helyen semmiképen sem szükséges. A revideáló bizottság személyesen is megnézte a hidat és nem is találta szükségesnek, így hát a vámhely sem volt törvényes.
  15. *Henczhída* (ma Henczida). Mint a helység neve is mutatja, itt híd volt, mely a Berettyón vezetett keresztül, a vallomások szerint ez a híd jó nagy volt. A bizottság mindent helyesnek és a vámhelyet törvényesnek találta.

16. *Hodos*. Ld. Széplaknál.
17. *Károly* (Karol). Mint vámhelyről a bizottság jelentése semmi közlelbi adatot nem nyújt.
18. *Kereki* (a mai Nagy-Kereki, Bihartól észak-nyugatra a Kis-Körös mellett). A vallomások szerint itt két híd és egy töltés vezetett a Kis-Körös folyón keresztül és egy kis éren, mely Kereki és Ádám helységek területén folyt keresztül. A bizottság a vámhelyet rendben lévőnek és törvényesnek találta.
19. *Keresztszeg* város (oppidum Kerezthzegh, ma helység. Csánkinál Keresszeg). A szomszédok előadása szerint Keresztszegnek három hidja van, egy a Sebes-Körösön a város területén, a másik kettő pedig Apáti (possessio Apathi) helység területén fekszik. A bizottság mind a három hidat megnézve, azokat rendben találta és a vámhelyet törvényesnek declarálta.
20. *Kesháza* (ma Kisháza). Ld. Széplaknál.
21. *Kölesér* város (oppidum Kereseer). A hasonnevű ér mellett és a vallomások szerint ezen az éren nagy híd vezetett keresztül, csakhogy nyáron, száraz időjárás esetén a szekerek a híd mellett is minden baj és akadály nélkül átmehetnek. A bizottság a hidat rendben lévőnek, a vámhelyet törvényesnek találta.
22. *Léta* (Letha, ma Nagy-Léta). A szomszédok vallomása szerint Létán sem híd sem pedig töltés, a hol vámot szedhetnének, nincsen, hanem Léta egyszerűen száraz vámhely. Mivel a bizottság sem talált hidat vagy töltést, tehát a vámhely mint száraz vám törvénytelen volt.
23. *Margitafalva* város (oppidum Margythaffalua, ma Margitta, a megye keleti szélén. Csánki a helységek közt említi.) A város mellett elfolyó két kis éren át két híd vezet — vallja az összehívott szomszédság — és ezek a hidak tényleg szükségesek és indokoltak is. A bizottság személyesen meggyőződött a hidak rendben létéről és a vámhelyet törvényesnek is találta.
24. *Orosi* (Orosy) ma Kis-Orosi puszta. Ld. Gyapjúnál.
25. *Orod* (Orrod). Ma már nem létezik, Szeghalom és Darvas közt feküdt. Itt a vallomások szerint három nagy vizes éren át két töltés és egy híd vezetett. A híd és a töltések rossz állapotban voltak, nem voltak jól elkészítve, a miről a bizottság maga is meggyőződést szerzett. A communicatiók szükséges és indokolt helyen voltak, tehát a vámhely is törvényes volt.
26. *Pelbárthida*. A Berettyón átvezető hidon, Pelbárthida mellett szedték a vámot, mint a vallomások mondják. A bizottság a vallomást helyesnek találta és a vámhelyet törvényesnek jelentette ki.

27. *Remete*. A Gyepes folyó mellett fekszik, amelyen híd vezet keresztül, ennek két végében pedig töltés van — vallják a szomszédok. A bizottság jelenti, hogy a híd rendben van, a vámhely törvényes. (Csánki szerint Belényestől északra feküdt, ahol tényleg van is egy Remete nevű helység, de a mi vámhelyünk nem azonos ezzel a Remetével, mert innen távol nyugatra van a Gyepes folyó, mely körülbelül Sarkadtól kelet felé párhuzamos irányú a Feketekörössel, tehát a mi helységünket itt kellett keresni és tényleg e folyó mellett az Arad-Várad közti főút közepén van egy Remete, mely nem más, mint a mi vámhelyünk.)
28. *Reszege* (Rezeghe). Nagy-Létától délre. A szomszédság vallomása szerint itt sem híd, sem töltés nincsen, (természetes, mert semmiféle víz sincs,) hanem a vámot, mint szárazat szedik. Ezt a vallomásnak megfelelően a bizottság is így találta, tehát a vámhely törvénytelen volt.
29. *Rév*. Ma is létezik, Sonkolyostól északra a Sebes-Körös mellett. Mivel a Sebes-Körös kiöntései miatt a revideáló bizottság nem tudott ide eljutni, tehát Réwelón (Rewelew) tartották meg a vizsgálatot. A vallomások szerint Révben sem hidak, sem pedig töltések nincsenek, de Barátka és Kökényes helységek területén, melyeknek birtokosa, úgy mint Révnek, szintén Drágffy János, van két kis patak, melyeken híd és töltés vezet keresztül. Azonban ezek a hidak és töltések feleslegesek, először azért, mivel a patakok szárazak, továbbá, mivel a kocsik mindig minden akadály és baj nélkül keresztül juthattak a patakokon és keresztül mehetnek most is. A bizottság a vallomások valódiságáról nem győződhetett meg, tehát a vámhely törvényessége felett sem tudott dönten.
30. *Sámson* (Samsom). Ma Debreczentől északkeletre, Szabolcsmegyében fekszik. A vallomások szerint itt sem híd, sem töltés nincsen, hanem itt egyszerűen száraz vámot szednek. Erről a bizottság is meggyőződik és constatálja, hogy a vámhely törvénytelen.
31. *Semjén* (Semyen). Ma Ér-Semlyén. Ez is, mint Sámson, száraz vámot volt, és mivel a bizottság sem talált hidat vagy töltést, a törvénytelen vámhelyek közé jutott.
32. *Szalács* város (oppidum Zalach, Székelyhídtól északkeletre). A szomszédok vallomása szerint a város területén három sáros, iszapos éren át három híd vezet, melyet a bizottság nem talált rendben lévőnek, úgy látszik tehát, hogy a vámhely sem volt törvényes.
33. *Szalárd* város (oppidum Zalard, a Berettyó mellett). A vallomások

szerint a város mellett elfolyó Berettyón át vezető két hídon szedik a vámot. A hidak mindkét végén töltések vannak. A bizottság a hidakat rendben levőknek, a vámhelyet törvényesnek találta.

34. *Szeghalom* (Zekhalom). Ma Békésmegyében. A vámszedő hely, mint a szomszédok vallják, tulajdonképen nem is Szeghalom helység területén van, mert itt sem híd, sem pedig töltés nincsen, hanem Csekmő határán át folyó nagy éren vezet keresztül egy töltés és itt szedik a vámot, azonban a víz az érből nyaranként kiszárad. A bizottság megnézte a vámhelyet és azt rendben lévőnek, törvényesnek declarálta.
35. *Székelyhid* város (oppidum Zekelhyd). A székelyhídi vámhelynek két hídja és két töltése volt a város területén, a bevallások szerint szükséges és indokolt helyen. A bizottság meg szemlélve a vámhelyet, azt rendben lévőnek, törvényesnek találta.
36. *Széltartó* (Zeltharho, Margittától délkeletre, ma Széltalló). A valloások szerint itt sem híd, sem pedig töltés nem volt, hanem a vámot egyszerűen mint szárazat szedték. A bizottság maga sem talált sehohsem hidat vagy töltést, ennél fogva a vámhelyet törvénytelennek declarálta.
37. *Széplak* város (oppidum Zeplak, Belényestől nyugatészakra, a Fekete-Körös mellett, e folyó folyását követve Kesházát, ma Kisháza, majd ott, a hol a folyót a Boros-Sebes felől Váradra vezető országút metszi Tenkét (Thenk) találjuk. Hogy melyik Hodosról beszél a vámösszeírás, nem lehet megállapítani). A szomszédság állítása szerint nemesak Széplakon, hanem Kesházán, Tenkén és Hodoson is voltak hidak, tehát itt is szedtek vámot, a város és a helységek a Fekete-Körös és az Ág folyó mellett feküdtek, a hidak is ezeken vezettek keresztül. A bizottság megvizsgálva a vámhelyeket, azokat rendben levőknek és így törvényeseknek találta.
38. *Szomajom* (Zamoyon, ma puszta B.-Szent-Márton mellett). Szomajon tulajdonképen nem is volt vámhely, mert amint a szomszédság leleplezéseiből megtudjuk, e helyen sem híd, sem pedig töltés nem volt, hanem a tulajdonosok Pázmány Péter és Thuri László a *revisio hírére* kezdtek csak hidat építtetni, olyan víz fölött, ahol sem híd, sem pedig töltés nem szükséges és nem is indokolt, mivelhogy a szekerek ezen a vízéren át akadály és baj nélkül közlekedhetnek. Kisülvén tehát a turpisság, a revideáló bizottság maga is meggyőződést szerzett arról, hogy a híd építése megkezdett ugyan, de még be nem fejeztetett, mert úgy látszik

- nem számítottak arra az építők, hogy a bizottság eljárása oly gyors lesz. A vámhely törvényessége felől döntés nem történik.
39. *Setár* (Zthar, ma Esztár a Berettyó mellett). A vallomások szerint Berettyó folyón három nagy híd vezetett keresztül, melyeken a vámot szedték. A bizottság a vámhelyet rendben levőnek és törvényesnek találta.
40. *Tamáshida* város (oppidum T., tulajdonképen az akkori Zaránd-megyében feküdt, a Fekete-Körös partján, ma Tamásda). A Fekete-Körösön itt egy nagy híd vezetett keresztül és mint a szomszédság vallja, a hídnak mindkét végén két töltés is volt. A bizottság a vámszedő helyet törvényesnek találta.
41. *Telegd* (Thelegd, ma Mező-Telegd, az összeírás városnak (oppidum) mondja). A szomszédság azt vallja, hogy két kis vízér felett, tulajdonképen nem is Telegd, hanem Szabolcs (Zaboch, Mező-Telegdtől nyugatra) helység területén, vezet keresztül egy kis híd és egy töltés, csakhogy ezeken szekér úgy sem megy át, mivel ezen vízereken a szekerek akadály nélkül átkelhetnek és sem híd, sem töltés nem szükséges. A bizottság megtekintve az építményeket, constatálja, hogy úgy a hidat, mint pedig a töltést csak újabban készítették, amely körülményt pedig a szomszédok nem vallották be. Hogy a vámhely törvényes-e, arról a bizottság nem nyilatkozik.
42. *Tenke* (Thenk). Lásd Széplaknál.
43. *Vámospéres* (Vamosperch, Vamospercz, Debreczentől keletre). A vallomások szerint itt sem híd sem töltés nincsen, hanem a vámot egyszerűen mint szárazat szedik. A bizottság tényleg sem hidat sem töltést nem talált, tehát a vámhely törvénytelen volt.
44. *Várad* (Nagyvárad). A mai Nagyvárad területén két vámhely volt 1520-ban, az egyik a „Swpos“-uteza (Csupasz?-uteza) végén (in fine vici Swposwca) a hol a bizottság jelentése szerint három kis patakon át három töltés vezet. A vizsgálat idején két patak száraz volt, egyben pedig csak kevés víz volt, de esőzések és nedves időjárás idején mind a három patak megtelik vízzel és ilyenkor a töltések szükségesek. A bizottság ezt a vámhelyet tehát törvényesnek találta.

A másik vámhely a Venecse (Velence?)uteza vagy külváros végén volt (in fine vici Wenneche). Az uteza vagy külváros birái és esküdtei azt vallják a szomszédokkal együtt, hogy a venecsei vámot egy a Sebeskörösbe ömlő patak felett épült kis hidakon szedik, e hidak részint Nagyvárad, részint Zsaka (Zaka) helység

területén feküsznek, de a hidak mellett a szekerek akadály nélkül közlekedhetnek. A vámhely törvényes vagy törvénytelen voltáról a bizottság nem nyilatkozik. (Magában Nagy-Várad városban vásári vámot szedték. A Várad városi vámnak történetét Bunyitai: A Várad püspökség története című nagy munkájában II. 289. „A vámok és a szászok nagy pöre“ című fejezetben írta meg. Ugyancsak ő említi, hogy Váradon már IV. László idejében élénk volt a forgalom, amit abból következtet, hogy Váradon már ekkor boltok valának, melyeket Kalandos mester rontott le. (III. 141). Ez a Kalandos mester nem más, mint Rolandus (de genere Borsa, ld. II. 77.) és a Fejér V. 3. 244. lapon lévő oklevélben is nem *Kolandus* hanem *Rolandus* olvasandó).

45. *Zsáka* (Zaka, Saka, Váradtól keletre, a mai Fugyivásárhely felé). Amint a szomszédok vallomásából kiderül, itt tulajdonképen sem híd, sem töltés nincsen, hanem voltaképen a várad püspök birtokán Vásárhelyen folyik át egy kicsike patak, amelyen át egy kis híd van építve. Csakhogy ez a híd nem szükséges és felesleges, mert a szekerek bárhol veszedelem nélkül átkelhetnek a patakon, meg különben is a hidat csakis a vámvizsgáló-bizottság kiküldésének hírére állították fel. A bizottság ennek valódiságáról maga is meggyőződött és látták, hogy a híd még nem is kész. A vámhely törvényességéről nem nyilatkoznak.

Már az eddigiekből is látjuk, hogy a bizottság a törvény által előszabott feladatának correcte megfelelt. A törvény szavai szerint nekik ki kellett kutatni, melyek a száraz vámok és melyek azok, ahol a vámszedés joga indokolt, mert hidon, vagy vízen átvezető töltésen szedik, más szóval a törvény azt akarta mondani, hogy vizsgálják meg, melyek a megye *törvényes* és *törvénytelen* vámhelyei. A hol lehetett, a bizottság meg is állapította, hogy a vámhely vízi-e, híddal és töltéssel ellátva, azaz *törvényes-e*, vagy pedig száraz-e, azaz *törvénytelen*. Csak alig egy pár vámhelynél nem tudott a bizottság a törvényesség felett dönteni, részint azért, mert nem tudott róla személyesen meggyőződni, mint pl. Révnel, részint pedig azért, mert becsapásról, félrevezetésről volt szó vagy egyéb mellék-körülményekről, ahol azután a végleges döntést ugylátszik az ország tanácsosaira hagyták.

A bizottság megállapítása szerint a megye törvényes

vámhelyeinek száma	--- --- --- --- --- --- --- ---	25
a törvénytelen vámhelyek száma	--- --- --- --- --- --- --- ---	13
a törvényesség kérdése eldöntetlen maradt	--- --- ---	7 vámhelynél,
összesen	--- ---	45

IV. A vámhelyek birtokosai.

A megye negyvenöt törvényes, törvénytelen vámhelye huszonöt tulajdonos kezében volt, akik között akadt olyan család is, amelynek tulajdonában nyolcz vámhely is volt. A vámbirtokosok a következők:

1. ÁRTÁNDI PÁL kezében volt Diószeg város és kerei törvényes vámhelyek egész vámja, továbbá Toldi Lukács Thőri Lászlóval közösen birta Tamáshida város törvényes vámhelyét.
2. BAJOMI JÁNOSÉ volt Henczhida törvényes vámhely vámjának egy része, a másik része Dolhay Kálmáné volt.
3. BÁTHORI ANDRÁSÉ volt Léta száraz, tehát törvénytelen vámja.
4. CSÁKI ISTVÁN, László és Gábor voltak a megye leggazdagabb vámbirtokosai, övék volt ugyanis Böszörmény száraz vámja és Cséfá-é, a Csekmői törvényes vám, a Károlyi vám (melynek törvényes vagy törvénytelen állapota ismeretlen) Keresztszeg város törvényes vámja, Margitafalva város, Szalárd város, Szeghalom törvényes vámjai.
5. ÁLMOSDI CSIRE (Chivre) ANDRÁS tulajdonában volt a Csalánosi száraz vám.
6. DOLHAI KÁLMÁN közösen birta Bajomi Jánossal a henczhidai vízi vámot.
7. DRÁGFFI JÁNOS birtokában volt a révi vám, melyet a bizottság nem tudott megvizsgálni és a széltarlói száraz vám.
8. DÖMÖRI HORVÁTH GYÖRGY és
9. MEZÖGYÁNI GYÖRGY közösen bírták a remetei törvényes vámhelyet.
10. PÁZMÁNY PÉTER Thuri Lászlóval együtt birtokolta Szomajom vámját, de hunczutság törtévé, a törvényesség megállapítása elmaradt.
11. PETHŐ TAMÁSÉ volt Derecske száraz és Pelbárhida vízi vámja, továbbá a reszegei vám.
12. SZÉNÁSSY KELEMENÉ volt Bályok helység törvényes vízi vámja.
13. SZTÁRAI JÁNOS birta Sztár törvényes vámhelyet.
14. TELEGDÍ MIKLÓS és Ferencz birtokolták a gyapjuj száraz vámot és Telegd vámját, melynek törvényes vagy törvénytelen volta eldöntetlen maradt.
15. TOLDI LUKÁCS Ártándi Pállal és Tőri Lászlóval együtt birta Tamáshida város törvényes vámját.
16. BOLCSI TORDAI ZSIGMOND birtokolta Bolcs helység törvényes vámját.
17. TŐRI LÁSZLÓ (Ld. Ártándi Pál és Toldi Lukácsnál).
18. TURI LÁSZLÓ (Lásd Pázmány Péternél).
19. A VÁRADI PÜSPÖK birtokában volt Belényes város törvényes, Bihar város száraz, Kölesér város törvényes vámja.

20. A VÁRADI PÜSPÖK ÉS KÁPTALANÉ volt Széplak város, Keshháza, Hodos, Thenke törvényes vámja, a váradi Supos-utczai törvényes vámhely és a Venecse-utczai vám.
21. A VÁRADI KÁPTALANÉ volt Szalács város vámja.
22. ZÁPOLYAI JÁNOS erdélyi vajdáé volt Debreczen törvénytelen, Gaborján törvényes, Sámson törvénytelen vámhelye.
23. ZÓLYOMI JÁNOS birtokolta Semjén törvénytelen, Székelyhid város törvényes vámját és a vámospéresi törvénytelen vámot.
24. ZSÁKAI SIMON birtokában volt Csekehída törvényes, Orrod törvényes és Zsáka törvénytelen vámja.

V. A vámhelyek tarifái.

Szóban forgó vámösszeírásunkat roppant becessé teszi az a körülmény, hogy benne az egyes vámhelyek vámtarifái is felsoroltatnak.

Ha az egyes vámtarifákat szorosabb vizsgálat alá vesszük, tapasztalni fogjuk, hogy alig akadunk köztük két, teljesen egyforma vámtételeket tartalmazó, tarifára, hanem ha csak valami csekélységben is, de eltérés van közöttük. Ennek oka abban keresendő, hogy a vámtételeket a vámhelyek tulajdonosai önkényesen szabták meg, tetszésük szerint emelték vagy csökkentették, a mi természetesen visszaélés volt és épen ez is egyik okozója volt annak, hogy a vámhelyek országszerte revízió alá vétettek.

Másrészt azonban constatálni kell azt, hogy bizonyos schéma-szerűség egyformaság is van a tarifákban, úgy, hogy az egyes vámtételek közti nagyon is eltérő különbség annál jobban feltűnik.

Kiséreljük meg már most az egyes vámhelyek vámtételeit összehasonlítani. Vizsgálják meg mindenekelőtt azokat, amelyeknél a vámtételek egyformák. Ilyent azonban nagyon keveset fogunk találni.

Egyforma vámtarifájuk van: *Csekmő, Károly, Keresztszeg* és *Szomajom* vámhelyeknek.

Ezeknek vámtarifája a következő:

1. Terhelt szekér után fizetendő	8 dénár
2. Teher nélküli szekér után fizetendő	4 „
3. Lovas fizet	2 dénárt
4. Gyalogos fizet	1 „
5. Két boros edénnyel terhelt szekér után fizetendő	16 dénár
6. Egy szarvasmarha után fizetendő	1 „

Ez a vámtarifa körülbelül schémának tekintendő, mert a többi vámhelyeknél — mint látni fogják — nagyjában ezek a tételek szerepelnek.

Egyforma vámtarifája van még: *Debreczennek és Zsákának*, még pedig a következő:

1. Terhelt szekér után fizetendő	8 dénár
2. Teher nélküli szekér után fizetendő	4 „
- de itt már eltérés van, mert Zsábán a teher nélküli szekér még a 4 dénárón felül 1 obulust fizetett, azonfelül ugyancsak ez utóbbi helyen a lovas és gyalogos nem fizetett vámot, és ezt az összeírás is kifejezetten hangsúlyozza, míg Debreczennél erről hallgat.

A fenti schéma szerinti vámtarifa volt még Böszörményben, de már itt egy tétel elmarad, t. i. a szarvasmarha után fizetendő egy dénár. Belényesen és Diószegen szintén a schéma szerinti vámtarifa szerepel, de hiányzik a két boros edényvel terhelt szekér után fizetendő 16 dénár tétele.

Általában azt tapasztaljuk, hogy a vámhelyek legnagyobb részén a terhelt és terheletlen szekér utáni vámtétel egyforma, t. i. 8 és 4 dénár. Ez alól csak tizenegy esetben van eltérés, u. m.:

<i>Bályokon</i> fizettek terhelt szekér után	8 dénárt,
de már terheletlen szekér után	3 „
<i>Semjénben</i> a teher nélküli szekér után 4 dénár járt, de terhelt szekérről nincs említés téve.	
<i>Bolcsón</i> fizettek a terhelt szekér után	6 dénárt
a teher nélküli szekér után	2 „
<i>Sámson, Szalács Csalános, Pelbárthida</i> vámhelyeken fizettek:	
a terhelt szekér után	4 dénárt
a teher nélküli szekér után	2 „
<i>Margitafalván</i> fizettek úgy a terhelt, mint a terheletlen szekér után	4 dénárt
<i>Kerekin</i> és <i>Csekehidán</i> fizettek terhelt szekér után	2 dénárt
terheletlen szekér után	1 „
<i>Orrodon</i> fizettek a terhelt szekér után 2 dénárt, a terheletlenről hallgat az összeírás.	

A többi 31 vámhelyen a rendesnek nevezhető 8 és 4 dénáros tételek szerepelnek.

Az úgynevezett terhelt és terheletlen szekéren kívül, szó van a tarifák némelyikében két edény bort tartalmazó szekérről is, a mely után mindig 16 dénárnyi vám fizetendő. Előfordul ez a tétel a már említett Böszörmény, Csekmő, Károly, Keresztszeg és Szomajom vámhelyeknek tarifáján kívül még Kölesér, Remete és Tamáshida vám-tarifájában.

Azonban a szekerek kategóriája ezzel a hárommal még nem merült ki. Megkülönböztetnek a vám-tarifák még úgynevezett „kereskedők kocsi“-ját

(*currus mercatorum*), mely azonban csak két tariffában fordul elő, t. i. Margitafalva és Széltarlóéban, a vámtétel mindkét esetben 4 dénár. Hogy ezt miért emeli ki külön a tariffa, nem tudni és annál kevésbé magyarázható meg, mert ugyanezen két vámhelyen a teher nélküli szekér után is 4 dénár fizetendő, tehát a megkülönböztetés indokolatlannak látszik.¹⁾

Megkülönböztetnek még a tariffák sóval terhelt szekeret is. Ezután mint külön vámtárgy után összesen 27 helyen szedtek vámot. A tételek változók. Így Sztáron egy sóval rakott szekér után 8 dénárt és 6 darab sót kellett fizetni, Semjénen, Várad két vámhelyén 8 dénárt és 2 darab sót, Réven, Székelyhidon, Széltarlón, Telegden 4 dénárt és 2 darab sót, Gáborjánon, Szalácson 4 dénárt és 1 darab sót, Bályokon 3 dénárt és 2 darab sót, Margitfalván, Reszegén 2 dénárt, 2 darab sót, Cséfán, Derecskén, Gyapjún, Létán 2 dénárt és egy darab sót kellett fizetni.

Végül legérdekesebb megkülönböztetés a „*currus ligatus*“ melyet a megye 13 helyén terheltek vámmal. Az első a mi ezen vámtételnél szemünkbe ötlük, a helyenkénti nagy eltérés és különbség a tariffában. Sorra véve az egyes vámhelyeknek a *currus ligatus* alatti tételeit, látni fogjuk, hogy az 4 dénártól 75 dénárig emelkedik.

Igy:

Létán a *currus ligatus* után fizettek 4 dénárnyi vámot,
 Sámsonban a *currus ligatus* után fizettek 8 dénárnyi vámot,
 Henczhidán és Sztáron a *currus ligatus* után fizettek 12 dénárnyi vámot,
 Köleséren a *currus ligatus* után fizettek 12 dénárnyi vámot és még
 12 dénár értékű borsot,
 Bályokon a *currus ligatus* után fizettek 16 dénár vámot,
 Remetén a *currus ligatus* után fizettek 20 dénárnyi vámot,
 Szalárdon a *currus ligatus* után fizettek 32 dénárnyi vámot,
 Telegden a *currus ligatus* után fizettek 32 dénárnyi vámot és 25 dénár
 értékű borsot,
 Tamáshidán a *currus ligatus* után fizettek 40 dénárnyi vámot,
 Réven a *currus ligatus* után fizettek 40 dénárnyi vámot és 20 dénár
 értékű borsot,
 Váradon, a Venecse-utca végén a *currus ligatus* után fizettek 50 dénárnyi
 vámot és 25 dénár értékű borsot, végül
 Biharon a *currus ligatus* után fizettek
 75 dénárnyi vámot.

1) Hogy mi volt a kereskedők kocsija, arról egy 1284. évi oklevél beszél. Ebben szó van a Körös folyó melletti Berthem községben levő vámhelyen szedendő vámtételek közt „*de curru mercatorio onerato pannis, vino vel aliis rebus mercimonialibus*“ mely után fél pondus vámot kellett fizetni, míg ugyanitt a sókocsi után 2 kis dénár és 2 só volt fizetendő. (Wenzel IX. 401).

Látjuk tehát, hogy a vámtétel kezdetben 4-el emelkedik (4—8—16—20), ezután aránytalanul felszökken 75-jg; négy esetben a pénzben fizetendő vámon kívül, még természetben (bors) fizetendő is van. A vámtételek nagy eltérése azt igazolja, hogy ezeket a vámok tulajdonosai önkényesen állapították meg. A *currus ligatus* tartalmát, szállítmányát vagy túl magasra, vagy túl alacsonyra becsülték és ezen egyéni becslés alapján állapították meg a tariffát.

Arra nézve, hogy mi volt az a *currus ligatus*, milyen volt az, mi volt a magyar neve? sehol adatot találni nem sikerült. Egy 1209. évi hamis oklevél, mely II. Endre adománylevele Ráskai Dömötör részére, megállapítja a sárosszegyei Ujfalunak vámtételeit, itt találjuk a következőket „A quolibet curru unus grossus Pragensis, a mercatoribus vero pro qualibet *ligatura*, vase cista etc. . . . unus grossus Pragensis . . .“ fizetendő vám fejében.¹⁾ Tehát a kereskedők áruikat különféleképen csomagolván, itt egy *köteg* vagy *csomag* után kellett a vámtételt fizetni. Itt azonban a *szekér mellékeve a ligatus*, tehát lehettek a rajta lévő árúk bármi módon csomagolva, ha a *currus ligatus* volt, fizették utána a magas vámot. Nem lehet tehát itt másra gondolni, mint arra, hogy ezeken a szekereken, mint a vámtételek is igazolják fűszert, keleti drága és ritka specialitásokat szállítottak, „*minuta mercimonia*“ többek közt és talán legtöbb esetben borsot is; ha pedig ilyen drága szállítmánnyal volt megrakva a szekér, akkor bizonyára le volt takarva valami ponyvafélével vagy bőrrel, hogy az időjárás viszontagságai kárt ne tegyenek a rakományban, — szóval *fődeles* szekér volt, és ezt jelentheti a *currus ligatus*. A szállítmány értékes voltát a magas vámtételek is igazolják, melyet bizonyára nem szabtak volna oly magasra, ha szükségleti és nem élvezeti vagy fényűzési czikkről van szó.

De nemcsak szekerek, hanem lovas és gyalogos ember után is szedtek vámot, még pedig — úgy látszik — olyan esetben is, midőn az illető nem vitt magával terhet. Következtetjük pedig ezt abból, hogy van rá adatunk, hogy a tariffa a lovason kívül külön vámtétellel sújtja a teherrel megrakott lovat. Pedig lovas és gyalogos után, ha csak terhet nem vitt, vámot szedni eltiltott. Az 1298. évi 71. t.-czikk mondja ki: „Item, nullus equestris et homo pedestris, cuiuscunque conditionis existat, aliquod pondus non habens secum ad deferendum, impediatur in loco tributí, vel alias, aliquod tributum dare teneatur.“²⁾ Csakhogy

1) Fejér C. D. III/1. 80. — Pl.: a budai 1255. július 25-én kelt nagy vámtariffájában, (Orsz. Lltár Dl. 398.) vagy a gölniczbányáiban (Dl. 1011), az esztergomiban (Knauz II. 238.), győr-abdai-ban (W. VII. 523.), a nagyváradiban (1478. április 5. Teleki XII. 59.) stb. nincs a *currus ligatus*ra adat.

2) Kovachich: Silloge I. 50.

kitörődött 1520-ban 1298-iki törvénnyel, mikor még jóval fiatalabbat sem tartottak meg.

És tényleg Bihar vármegye összes vámhelyei közül csak összesen öt helyen nem fizet sem a gyalogos ember, sem a lovas, vámot. Ez az öt hely: Debreczen, Léta, Várad-Supos-utczai vám, ezeken a helyeken a tariffa egyáltalán nem emlékszik meg gyalogos és lovasokról, a Várad-Venecse-utcai és zsákai vámtariffa pedig egyenesen kimondja, hogy lovas és gyalogos nem fizet vámot.

Ami a vámtételt illeti, az a megye vámhelyeinek túlnyomó részén a már közölt schéma szerint lett szedve; azaz gyalogos fizetett 1 dénárt, lovasember 2 dénárt. Ezt 24 vámhely követte. Voltak azonban eltérések is. Így Szalácson csak lovas fizetett, még pedig 2 dénárt. Csekehidán, Kerekin, Orrodon, Sámsonon, Szeghalmon a lovas is, gyalogos is 1—1 dénárt fizetett. Bolcson, Csalánoson, Derecskén, Pelbárthidán, Semjénen fizetett lovas 1 dénárt, gyalogos 1 obulust. Biharon és Vámospércsen csak a lovas fizetett 1 dénárt.

Ezenkívül van két adat arra is, hogy a lovas és gyalogos után szedett tariffán kívül még külön megvámolták a teherrel megrakott lovat. Réven egy megrakott ló után négy dénárt kellett fizetni, Tamáshidán 3 megterhelt ló után 21 dénárt kellett fizetni, tehát egy ló után e szerint 7 dénárt. Vámospércsen mint említettük a lovas fizetett 1 dénárt, ezzel szemben — azt olvassuk még a tariffában, hogy egy ember után, a ki valamely faluból más faluba menve Vámospércsen megy keresztül, fizet negyven dénárnyi vámot, — ami minden ratió ellenére való, teljesen indokolatlan, sőt a vámzsarolás látszatát kelti. A vámtétel mai pénzben 4 korona 60 fillért tenne ki, a mi ijesztően magas és alig fizethette valaki, hanem inkább álutakon kikerülte a vámhelyet.

Széplakon a lovas és gyalogos fizette a rendes vámtételt (2—1 dénár) e mellett azonban, ha valaki leányt vagy asszonyt vitt nőül Széplakra, ettől — mint a tariffa mondja — a vámszedők 20 dénárt szoktak szedni. Ez teljesen rossz és törvényellenes szokás volt, melyet nem egy törvényünk kereken megtiltott. Így az 1351. évi 17. törvényzikk megtiltja azt, hogy a nemeseket, midőn feleségeiket esküvő után hazaviszik, egy márkányi vámmal terheljék. Ez csak a nemesekre vonatkozik, de már az 1486. évi 36. törvényzikk kimondja, hogy: „Item, a rusticis, uxores de aliis villis ducentibus nullum prorsus tributum exigatur“. Ugyanezt ismétli az 1492. évi 86. törvényzikk is. A vámtariffa ez a tétele tehát, mint országos törvénybe ütköző eo ipso semmis volt. Váradon a vámtariffa sajtósági intézkedést tartalmaz, a miből azt látjuk, hogy a vámhelyeken a vámöröknek és vámszedőknek a rakomány tartalmát pontosan be kellett vallani. A tétel azt mondja: Ha valamely ember a Várad városi vásáron

süveget vagy sarut vett és a Supos-utczai vámszedőknek be nem vallotta, ilyentől egy fazék vaj után egy obulust, egy darab sajt után egy obulust, egy darab só után egy dénárt szoktak vám fejében szedni. Ebből az következik, hogy az az ember, a ki pontosan bevallotta, hogy a vásáron mit vett, azt sem sajtja, sem vaja, sem sója után vámmal nem terhelték. Ez az intézkedés teljesen érthetetlennek látszik, mással nem is lehet magyarázni, csak legfeljebb azzal, hogy ilyenformán igyekeztek a vásári forgalmat ellenőrizni. A Supos-utczai vámtariffa ezen intézkedését átvette a Venecse-utczai vámtariffa is.

Lovon és gyalog menő személyeken, szekereken kívül vám alá estek még az állatok is. A megye tizennégy helyét kivéve a szarvasmarha mindenütt vám alá esett, e 14 hely közül tizen állat után egyáltalán nem szedtek vámot. Ezek voltak: Bihar, Böszörmény, Cséfa, Gáborján, Debreczen, Kereki, Pelbárhida, Várad-Venecse-utca, Várad-Supos-utca és Zsáka. Négy helyen csak sertés után szedtek vámot, a többi huszonnölcz vámhelyen szarvasmarha és ezek közül két helyen még sertés, egy vámhelyen pedig sertés és juh után is szedtek vámot. Ami a vámtételeket illeti, a 28 vámhely közül 22 követi a tariffa-schémát, a mennyiben itt a szarvasmarha után 1 dénár a vámtétel. Az eltérések a következők:

Széplakon 1 szarvasmarha után 2 dénárnyi vámot szedtek, Vámospércsen 2 szarvasmarha után 1 dénárnyi vámot szedtek, tehát 1 után $\frac{1}{2}$ dénárt, ugyancsak $\frac{1}{2}$ dénárt szedtek 1—1 szarvasmarha után Reszegén is Csalánoson, Henczhidán és Létán 1—1 szarvasmarha után 1 obulus, tehát $\frac{1}{2}$ dénár a vám.

Sertések után összesen hét helyen szedtek vámot, még pedig:

Bályokon és Széplakon 1 sertés után 1 dénárt, Köleséren, Szel-tarlón, Sztáron 4 sertés után szedtek 1 dénárt, tehát egy-egy sertésre $\frac{1}{4}$ dénár esett.

Bolcsón 5 sertés után szedtek 1 dénárt, végül Sámsonban 200 sertés után szedtek 12 dénárt, úgy, hogy egy-egy sertésre csak $\frac{1}{4}$ (kerek számban $1\frac{1}{2}$) fillérnyi vám esett. Juh után egyetlen egy helyen Széplakon szedtek vámot, még pedig 1 juh után 1 dénárt. Ha már most az egyes vámtételeket általánosságban vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a vámok specifikusak és nem érték szerinti (ad valorem) vámok valának, például a terhelt szekér után, — bármivel lett legyen megrakva — mindig egyforma volt a vámtétel és ettől csak kevés vámhelyen volt eltérés és ha volt is különbség a tariffában, azt mindig megindokolják a rakomány értékesebb voltával (bor, só, fűszerek) ami már az értékvám felé való közeledést jelent. Ugyancsak specifikus az ember, a lovas, a háziállatok után szedett vám is, mert bármily értékes rakományt visz magával, a vámtétel nem annak értéke után igazodik.

A tariffák egyik nagy hiányossága az, hogy nem részleteznek, hanem csak — úgy látszik — a legnagyobb általánosságban jegyezték föl az összeírók a vámtételeket úgy, a hogy utasítva lettek. Ez okozza azt, hogy a forgalomban lévő czikkeket, a megye belső forgalmának képét összeállítani nem lehet. Annyi tény, hogy a szarvasmarha és a só a legkeresettebb és a leginkább forgó tárgyak valának. Az egyes vámtételek aránylag elég nagyok voltak. Ha az akkori magyar forintot 100 dénárral számítjuk, akkor mivel 1 fl mai pénzben = 11 korona 50 fillér értékű volt,¹⁾ egy dénár = 11·5 fillér értékű volt. Ha már most az egyes vámtételeket mai pénzre átszámítjuk, tapasztalni fogjuk a tételek magas voltát:

Pl:

gyalogos ember után a legkisebb vámtétel 1 obulus, azaz $\frac{1}{2}$ dénár volt	5·6 fill.
gyalogos ember után a legnagyobb vámtétel 1 dénár volt	11·5 „
lovas után a legkisebb 1 dénár volt	11·5 „
lovas után a legnagyobb 2 dénár volt	23·— „
terhelt szekér után a legnagyobb vámtétel 8 dénár volt	92·— „
terhelt szekér után a legkisebb vámtétel 2 dénár volt	23·— „
a kereskedők kocsija után a vámtétel 4 dénár volt	46·— „
borral terhelt szekér után a vámtétel 16 dénár volt	1 kor. 24·— „
a currus ligatus legkisebb vámtétele 4 dénár volt	46·— „
a currus ligatus legnagyobb vámtétele 75 dénár volt	8 kor. 62·5 fill.
ami az egész megyében a legnagyobb vámtariffa. (Biharon szedik.)	
a terheletlen szekér legnagyobb vámtétele 4 dénár volt	46·— „
a terheletlen szekér legkisebb vámtétele 1 dénár volt	11·50 „

A sóval terhelt szekér vámtételét bajos átszámítani, mert a sódarabok értéke nehezen állapítható meg. Igaz, hogy a Várad-Venecse-utczai vámtariffa a só darabja után 1 dénárnyi vámot vet ki, de ebből az érték meg nem állapítható;

szarvasmarha után a legkisebb vámtétel 1 obulus	5·6 fill.
szarvasmarha után a legnagyobb vámtétel 2 dénár	23·— „
sértés után a legkisebb vámtétel 1·5 fillér ami csekély, és ez a tariffák legalacsonyabb vámtétele;	
sértés utáni legnagyobb vámtétel 1 dénár	11·5 fill.
juh után egyetlenegy esetben a vámtétel 1 dénár	11·5 „

¹⁾ Az értékmegállapítást Kováts: Nyugat-Magyarország áruforgalma a XV. század második felében és Mandelló: Adalékok a középkori munkabérek történetéhez című művekből vettem. Felvettük, hogy a pénz értékének hullámozása a XV. század második felétől 1520-ig oly csekély, hogy elhanyagolható.

A nagy differentiák, a 1·5 fillértől egészen 8 korona 62·5 filléres tételig emelkedő vámtételek már elegendő okot szolgáltatottak arra, hogy az egyes megyékben vagy pedig országosan szabályoztassanak és egyöntetűvé tétessenek a vámtarifák. Azonban úgy látszik, a egész összeírás csak akademikus értékű volt, mert szabályozásról sem törvényeink, sem az oklevelek nem emlékeznek meg.

VI. Bihar megye úthálózata.

Nem hiába hat nap alatt végzett a vámhelyeket összeíró bizottság, de nem is teljes a munkája, mert ha vizsgálat alá vesszük a vámhelyeket földrajzi szempontból, azt tapasztaljuk, hogy a bizottság a megye déli, délkeleti, kelet—déli részét majdnem teljesen elhanyagolta és inkább a nyugat és északi részekre, a magyarlakta vidékekre fektette a fősúlyt és másodsor inkább az országos jelentőségű utak mentén fekvő vámhelyeket járta be, a vicinális utakat pedig mellőzte.

Az úthálózat központja természetesen a megye székhelye, Várad volt, innen indulnak ki vagy ezen vezetnek keresztül a forgalom akkori csatornáit, a bizottság maga is innen indul ki összeíró útjára.

A mi már most magát az úthálózatot illeti, azt a következőképen lehet összeállítani:

1. Nyugatról keletre vivő utak.

a) A Szeghalom felől Csökmón, Bereg-Böszörményen, Keresztszegen, Nagy-Váradon, Zsákán (ma Fugyi-Vásárhely) Szabolcson (Mérő-Telegd), Réven át Erdélybe vezető nagy országút, mely ma körülbelül a budapest—szolnok—nagyvárad—kolozsvári vonalnak felel meg. Ennek egy variánsa az északabbra fekvő, de az említett uttal párhuzamos Nagy-Váradra vezető út, mely Füzes-Gyarmat felől, Orod, Károly (ma puszta) Csekehida és Szomajomon át vezetett Váradra, a hol beletorkollott a Kolozsvárnak vezető már említett útba.

b) Ezenkívül Váradról még egy út vezetett Erdély északi részébe Zilah felé, mely Nagy-Váradról kiindulva Biharon, Pelbárhídnán, Diószegen, Székelyhídon, Szalácson, Margitafalván (ma Margitta), Széltarlón, Bályokon át vezetett Zilah (Kolozsvár stb.) felé. Ez megfelel körülbelül a mai nagy-várad—székelyhid—szilágy—somlyói vonalnak. Ezen vonal elágazásának tekinthető a Biharból, Szalárd és Csalánoson (ma Csalános) át vezető út, a mely talán Margittánál torkolhatott a fenti fővonalba.

2. Északra vezető utak.

a) Az egyik Nagy-Váradtól, Biharon, Kerekin (ma Nagy-Kereki) és Sztáron (ma Esztár) vezetett Debreczen felé ;

b) a másik jobban elhajlott nyugatnak és a mai Mező-Keresztes, Mező-Telegden keresztül Berettyó-Újfalu alatt Bolesnál (a mai Bolcspusztá táján) Bihar-Szt-Mártontól nem messze lépte át a Berettyót és vezetett Derecskén át Debreczenbe és onnan Sámsonon át tovább északnak talán a Szepesség nagy iparos és kereskedő városai felé és ugyancsak Debreczentől keletre is van egy elágazás Vámospércsen át Nagy-Károly és talán a mármarosí sóbányavidék felé ;

c) ugyancsak északnak vivő út volt még az is, a mely Biharon, Pelbárthidán át Reszege, Léta (ma Nagy-Léta) és Semjén (ma Ér-Semjén) vámhelyeken keresztül Nagy-Károly felé vezetett ;

d) volt ezeken kívül két, úgy látszik, kisebb jelentőségű út, mely Váradról északnak Debreczen felé vezetett. Ezek közül az egyik Gáborjánál, a másik Henczhidánál lépte át a Berettyót. Úgy látszik mind a két vonalon csakis ezeken a helyeken szedtek vámot.

3. Délre vezető utak.

a) Ilyent csak kettőt tudunk az összeírás alapján kimutatni. Az egyik Gyapjún (Orosin), Cséfán, Köleséren, Remetén, Tamáshidán (ma Tamásda) vezetett Arad felé ;

b) a másik Széplakon, Belényesen keresztül az erdélyi bányavidék felé vezetett, mely azonban az összeírás szerint Széplaknál háromágú volt és Tenkén, Kesházán (Kisházán) és Hódoson át vezetett délnek.

A jelzett utakon kívül még helyes képet fog nyújtani a megyei úthálózatról az is, ha végig kíséjük az összeíró küldöttség útját. Ezek Váradról kiindulva először kelet felé mennek, Fugyi-Vásárhely, Szabolcs, Mező-Telegd, Rév felé, innen délre kanyarodnak és Belényesen, Széplakon, Kisházán, Hódoson, Tenkén, át Tamáshidára a legdélibb vámhelyre érnek, innen Remetén, Köleséren, Cséfán, Gyapjún, Kereszteszen át a nyugatról jövő nagy útra térnek és Böszörményen, Csökmön át elérik a legnyugatibb vámhelyet, Szeghalmot. Innen a Berettyó mentére mennek át és végig vizsgálják az itt fekvő vámhelyeket, Orrod, Szomajom, Gáborjánt, Henczhidát, Esztárt, Csanálost, Pelbárthidát, egyúttal bejárják a megye északi részén fekvő összes vámhelyeket, Kerekit, Bihart, továbbá Székelyhíd, Bályok, Szalárd, Diószeg, Széltartó, Margitta, Szalács, Semjén, Vámospércs, Léta, Reszege, Sámson, Debreczen, Bolcs vámhelyeket.

Terheletlen szekér után Biharon, Diószegen, Székely- hidon, Margittán, Széltarlón fizettek 4—4, tehát összesen 20 dénárt, ami	2 kor. 30 ^o fill.
Pelbárthidán, Szalácson 2—2, összesen 4 dénárt, ami	— „ 46 ^o „
Bályokon 3 dénárt, ami	— „ 34 ^o „
Terheletlen szekér után az egész vonalon fizettek	3 kor. 10 ^o fill.
Kereskedők kocsija után Margittán és Széltarlón fizettek 4—4, összesen 8 dénárt, ami	— „ 92 ^o „
Végül még a Sámsonról Tamáshidáig vezető észak-déli utat vegyük vizsgálat alá.	
Terhes szekér fizetett Sámsonról 4 dénárt, ami mai pénzben	46 ^o fill.
Debreczenben és Derecskén 8—8, 16 dénárt, ami mai pénzben	1 kor. 84 ^o „
Bolcson 6 dénárt, ami mai pénzben	69 ^o „
Gyapjútól Tamáshidáig 5 vámhelyen 8—8 dénárt, tehát 40-et, ami	4 kor. 60 ^o fill.
Terhes szekér fizetett tehát az egész vonalon	7 kor. 59 ^o fill.
Terheletlen szekér fizetett Sámsonban 2 dénárt, ami	23 ^o „
Debreczenben, Derecskén 2-szer 4, tehát 8 dénárt, ami	92 ^o „
Bolcson 2 dénárt, ami	23 ^o „
Gyapjútól Tamáshidáig 5 vámhelyen 4—4 dénárt, tehát összesen 20 dénárt, ami	2 kor. 30 ^o fill.
Tehát terheletlen szekér után	3 kor. 68 ^o fill.
fizettek az egész vonalon.	
Curus ligatus után fizettek:	
Sámsonban 8 dénárt, ami mai pénzben	92 ^o fill.
Köleséren 24 dénárt (ennek felét természetben), ami	2 kor. 76 ^o „
Remetén 20 dénárt, ami	2 „ 30 ^o „
Tamáshidán 40 dénárt, ami	4 „ 60 ^o „
az egész vonalon fizettek tehát	10 kor. 58 ^o fill.
Gyalogos után fizettek az útvonal 7 vámhelyén összesen 7 dénárt, ami	80 ^o fill.

Mindezekből csak az tűnik ki, hogy a középkori forgalomnak Magyarországon nemcsak az utak rosszasága, nemcsak az árumegállító jog (jus stapulae), nemcsak a bizonytalanság az élet és vagyon terén stb. voltak akadályai, hanem a vámok is, melyek némelykor már zsarolássá vagy egyenesen rablássá fajultak el. Elgondolható, hogy ha valamely kereskedő pl: csak 6—8 megyén vonult is keresztül áruival, mennyire megkoppasztva, kifosztva érkezhett a rendeltetési helyére. Mert ne gon-

doljuk, hogy csak épen Biharmegyében voltak oly magasak a vámtételek, nem alacsony az máshol sem. Így például tudjuk, hogy a tokaji vám jövedelme 1517-ben 140 forint volt,¹⁾ ami az akkori időben igen nagy tétel volt, mai pénzben körülbelül 1610 korona. Ennyi volt a vámhely készpénz jövedelme, még kérdéses mennyi volt a természetbeni jövedelem (sóban, borsban, vasban stb). Igaz, hogy ezzel szemben vannak csekélyebb forgalmú vámhelyek is, a hol az évi készpénzjövedelem alig egy-két forintra rug. Így például Léka vár készpénzbevétele vámokból 1525. Szent-György napjától (április 24.) egészen 1526. Szt. György napjáig összesen $2\frac{1}{2}$ forint és 14 dénár volt²⁾ de ezek a tételek mégis arra engednek következtetni, hogy a vámtételek körülbelül mindenütt magasak valának. Biharmegye vámhelyeiről vámjövedelem-kimutatás 1526. előttről ugyan nem maradt ránk, de gondolhatjuk, hogy a földesurak jövedelmét a vámok nem csekély mértékben szaporíthatták, különösen olyan helyeken, a melyeket álutakon elkerülni nem lehetett és a melyek a főbb forgalmi vonalakon feküdtek. Ilyen helyeken a rotát, a kereket (rota seu signum thelonii) mint a vámszedő hely jelvényét nagyon érdemes volt kitűzni.

Barsmegye vámhelyei 1424-ben.

Bihar vármegye vámhelyeinek 1520. évi összeírásánál majdnem száz esztendővel idősebb Bars vármegye vámhelyeinek összeírása. A két összeírás közt nagyon sok tekintetben különbség van. Igaz ugyan, hogy a barsvármegyei vámhelyek összeírásának oka ugyanaz, mint Bihar vármegyénél, tudniillik a törvényes és törvénytelen vámhelyek megállapítása; de míg például Bihar vármegye a saját közönségének köréből erre a célra külön bizottságot küldött ki és ez a bizottság sorra járva a vámhelyeket a helyszínen állapítja meg azoknak törvényes vagy törvénytelen voltát, addig Bars vármegye vámhelyeit a megyegyűlésen az alispán, a szolgabírák és a megyei ülnökök vallomása és bemondása alapján írják össze. Míg a biharvármegyei összeírás a törvény utasításának megfelelően a vámszedés helyének mineműségére (száraz-e vagy sem a vám?) továbbá a tariffára fekteti a fősúlyt, addig a barsvármegyei összeírás ezt nem veszi figyelembe, hanem a fősúlyt az útirányokra, az igaz és helyes útaknak, továbbá az ál- vagy hamis útaknak (viae falsae) megállapítására fekteti, sőt ezt az összeíró oklevél kifejezetten és határozottan meg is mondja, és ebből a szempontból a barsvármegyei vámhelyösszeírás messze fölötte áll a biharvármegyeinek.

1) Országos Levéltár: Dl. 26161.

2) Országos Levéltár: Dl. 26341.

Egy további és fontos különbség az is, hogy tariffa-tételt a barsvármegyei összeírás — sajnos — csak egyetlen egy esetben említ; ez is csak kivételes valami, úgy, hogy elmondhatjuk, hogy a tarifák összeírásának elmaradása az összeírásnak nagyon lényeges hiányát képezi.

A barsvármegyei vámhelyek összeírása csak a törvényes vámhelyeket sorolja föl, a miből az következik, hogy vagy nem voltak a megyében törvénytelen vámhelyek, és ez a valószínűbb, bár ennek ellentmondani látszik a vámhelyek összeírásának oka, ami az összeírás elején ki van fejtve, vagy pedig a törvénytelen vámhelyeket elhallgatták, ami azonban már nagyon valószínűtlen, mert a megyegyűlés ezt alighagyta volna szó nélkül. A vallomást tevők tényleg csak egyetlen egy vámhely törvényességét tartották kétségesnek, t. i. Szentgyörgyét.

Az összeírás specializálja a vámhelyeken keresztül vezető jogos és árutakat, de más égyébre figyelme nem terjed ki.

Ami a barsvármegyei vámhelyek összeírásának keletkezését és létrejöttét illeti, az a következő okból és a következő módon történt:

1424. október 19-én Bars vármegyének hasonlóvárosa mellett Garai Miklós által tartott közgyűlésén a jelenlevők közül Vanp (vagy Vano) Balázs a király (Zsigmond) nevében azt indítványozta, hogy mivel a megye némely helyein törvényes, némely helyein pedig törvénytelen vámhelyek léteznek, a király helyesnek tartaná azt, hogy ezek a törvényesség szempontjából megvizsgáltassanak, kéri tehát a király nevében a közgyűlést, hogy a megye alispánját, szolgabírát és a megyei ülnököket megkérdezve, ezek tegyenek tanúságot arról, hogy melyek a megye törvényes vámhelyei és melyek ezen vámhelyek törvényes és árutai.

Az elnöklő nádor az alispánt, szolgabírákat és megyei ülnököket megeskertvén, ezek vallomást tettek, megállapítva Bars vármegye törvényes vámhelyeit, melyek a következők:

1. A megye vámhelyei:

Bars városa, a megye székhelye, a hol a közgyűlést is tartották. Az összeírás szerint régi törvényes vámhely volt. (Ma Ó- és Uj-Bars).

Felfalu, Oszlántól délkeletre fekszik.

Fenyő-Kosztolány, régi törvényes vámhely.

Herestyén (és *Ujfalú*) törvényes vámhelyek.

Keresztur, Kis-Tapolcsánytól északra a Hlboka patak mellett. Régi törvényes vámhely.

Ladány, ma Vámos-Ladány, nem messze a Szikinceze pataktól. Törvényes vámhely.

Léva, régi törvényes vámhely.

Mánya szintén (ma Kis- és Nagy-Mánya).

Maróth, ma Aranyos-Maróth, régi törvényes vámhely.

Ozlán (Ozlan-Lazary) törvényes vámhely.

Solymos régi törvényes vámhely, Bakabányától délre.

Szentgyörgy, ezen egyetlen vámhely törvényessége kétséges (ma Garam-Szentgyörgy).

Ujbánya királyi város, törvényes vámhely, később a Dóczyakkal és Lipcseyekkel a vámszedés miatt sok vizzálya volt. (Ld. Wenzel: Az alsómagyarországi bányavárosok küzdelmei a nagylucsei Dóczyakkal).

Ujfalu, ma Zsitva-Ujfalu, Verebélytől északra a Zsitva mellett.

Verebély, régi törvényes vámhely.

Zsarnócza szintén, később a Dóczyak tulajdona; számos vámhatalmaskodás színhelye.

Zsikava (Sykwa), régi törvényes vámhely, Kis-Tapolcsánytól északra, az egykori Hrussó (Hrassó) vár romjaitól délre.

Bars vármegye törvényes régi vámhelyeinek száma 1424-ben tehát 16, egy vámhelynek Szent-Györgynek törvényességét a kihallgatott megyei hivatalnokok kétségesnek tartják.

Bihar vármegyével szemben tehát a barsvármegyei vámszedő helyek száma jóval kevesebb, amit talán a megye kisebb és nagy részben közlekedésre alkalmatlan, hegyes-völgyes voltának kell tulajdonítanunk.

A biharvármegyei vámhelyek összeírása legtöbbször meghatározza a vámhely fekvését, hogy az az X. folyónál fekszik, melyen ennyi meg ennyi híd, töltés stb. vezet keresztül, vagy, hogy a vámhely száraz, tehát indokolatlan és törvénytelen. Ezzel szemben a barsvármegyei vámhely-összeírás csak röviden említi meg azt, hogy az illető vámhely régi, törvényes — esset ab antiquo institutum — fekvéséről stb. nem emlékszik meg.

2. A vámhelyek tulajdonosai:

Bars vármegye 16, illetve 17 vámhelye a következő tulajdonosok közt oszlott meg:

Lévai CSEH PÉTERÉ volt Ladány, Léva, Solymos és Zsarnócza.

AZ ESZTERGOMI ÉRSEKSÉGÉ volt Verebély törvényes és a gyanús szentgyörgyi vámhely.

FORGÁCH PÉTERÉ és FORGÁCH MIKLÓS fiaié volt Herestyén, Mánya, Maróth és Ujfalu.

HRUSSÓ (Hrassó) várához tartozott Keresztur, Fenyő-Kosztolány és Zsikava. Ilsvai LEUSTACH nádor fia, GYÖRGYÉ volt Felfalu³ törvényes vámhely. A KIRÁLYÉ volt Ujbánya város vámja.

OSZLÁNYI LÁZÁRÉ volt Oszlán törvényes vámhely.

Bars vámhely tulajdonosa nincsen felemlítve,

Tehát az összes vámhelyek hat tulajdonos kezében voltak.

A vámhelyek tariffái nem maradtak ránk, csakis egyetlen egy vámhelynél, Felfalunál említi az összeírás, hogy bárki a szomszédok közül itt az erdőbe megy fahordás miatt, az minden szekér után két dénárnyi vámot fizet. Azt természetesen már nem mondja meg az összeírás, hogy vajjon fával rakott, vagy pedig üres szekér után fizetendő-e a vámtétel.

A tariffa-kérdést érinti az az intézkedés is, hogy a megye összes parasztjai, villicus-ai, amidőn a kamara hasznát vagy a tizedet Barsra, azaz a megye székhelyére beszállítják, vámmentesek, ami a fiscus szempontjából nagyon üdvös intézkedés volt.

3. A vármegye útai és főbb közlekedési eszközei.

Ami a barsvármegyei vámhely összeírásából legjobban összeállítható, az a vármegye úthálózata. Ha figyelemmel kísérjük az összeírásban leírt útvonalakat a térképen, tapasztalni fogjuk, hogy némely vámhelyen mint forgalmi góczponton négy-öt útvonal is vezet keresztül.

1. *Barson* át egyetlen olyan út vezetett keresztül, amelyen haladók itt vámot tartoztak fizetni. Ez az út Lök (ma Garam-Lök) és Kálna (ma Nagy- és Kis-Kálna) felől az úgynevezett Csák-utcán vagy Csák útján (Chakucha) Dobnicza (ma Dubnicza, Nyitra megyében) felé vezetett. Ez az út vezetett Érsekújvár vagy Komárom felől Magyarország északi megyéibe Nyitra, Zólyom, Liptó, Turóc, Árva stb. megyékbe, úgy hogy ez az út az egész megyén átvezető fővonalnak tekinthető.

Bars körül még két utat említ az összeírás, de az ezen közlekedők Barson vámot fizetni nem tartoztak. Az egyik Verebélytől a felső részekén kelet felé Garam-Szent-Benedek felé vezetett; a másik pedig északról délre, Malonyáról Nagy-Sarlóra. Ezek az utak tulajdonképpen nem is érintették Barsot, úgy, hogy az útasokat vámfizetés miatt Barsra kényszeríteni, oktan kerülőt okozott volna.

2. *Herestyén* és Zsitva-Ujfalunál a vámhely-összeírás csak azon utakat említi, a melyeket használva, a helyeken vámot fizetni *nem* kellett. Három ilyen útvonal volt, u. m.

a) Zsitva-Ujfalu—Aranyos-Maróthon át vezető út, a mely megfelel a mai Érsekújvár—Surány—Kistapolcsány végállomásig vezető vonalnak.

Ez a vonal Herestyént nem érintvén, nem is lehetett az ezen úton járóktól itt vámot szedni.

b) A Zsitva-Ujfalu—Garamszentbenedek felé vezető útvonal sem érintette Herestyént, vámot fizetni nem is kell.

c) Az Aranyos-Maróth—Ghymes—Kolon (Nyitra) felé vezető út félkörben elkerülte Herestyént, az ezen haladóknak sem kellett vámot fizetni.

Látjuk tehát, hogy csak Herestyén „negatív“ útai vannak felsorolva, Újfalu az első két útnál a vonalon szerepelvén, itt feltétlenül szedtek is vámot, ha az összeírás nem is említi, úgy, hogy a két első út Újfalura nézve pozitív útnak tekinthető, míg a harmadik útvonal, úgy Herestyén, mint Újfalu vámjára nézve nemleges út volt, ami alatt azt értjük, hogy azon utasok, kik a c) alatt leírt útvonalat használták, nem jártak álúton, hanem olyan helyes úton, a melyen haladva, vámfizetés czéljából sem Herestyént, sem Zsitva-Ujfalut nem kellett érinteni.

A három útvonal közül az első fővonalnak tekinthető, mely a kis-magyar Alföldet a Felvidék megyéivel kötötte össze, míg a két utolsó helyi közlekedési út volt.

3. *Kereszturon* át csak egyetlen oly útvonal vezetett keresztül, a melyen közlekedők itt vámot tartoznak fizetni és ez Ugrócz (ma Kis- és Nagy-Ugrócz) felől Szkiezón, majd Kereszturon vezetett keresztül. Volt ezen kívül még két nemleges útvonal, u. m.

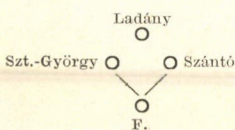
a) Akik Ugrócz felől Újbányára mentek, azok Fenyő-Kosztolányon (tehát följebb, északi irányban) fizettek vámot, mert ez az útvonal a délebb fekvésű Kereszturt nem érintette.

b) Egy másik útvonal még feljebb Velikapolyán át Zsarnóczára vezetett, Kereszturt természetesen szintén nem érintette.

A három út közül fővonalnak csak az első tekinthető, mely szintén a Kis-Alföld, a Dunántúl és a hegyvidék közt közvetítette a forgalmat, míg a két utolsó útvonal inkább helyi jelentőségű.

4. *Vámos-Ladánynak* két vámköteles útvonala volt, u. m.

a) Amely Szántóról (ma Hont-Szántó, Hontmegyében, az Ipolyság-Bakabánya közti úton) Fegyvernekre (ma Alsó- és Felső-Fegyvernek szintén Hontmegyében) és innen Szent-Györgyre (ma Garamszentgyörgy) vezetett. Ha a térképen figyelemmel kísérjük a leírt útvonalat, látjuk, hogy az tulajdonképpen egy vargabetű, melynek szájában fekszik Ladány

úgy, hogy az utasnak Ladányra való kényszerítése tiszta oktalanság és ügylátszik csakis a földesúr és vámtulajdonos érdekét szolgálta. De hát a középkori útkényszer hátránya és átka különösen ilyen vonalakon volt erősen érezhető.

b) Már sokkal észszerűbb volt a másik útvonal, mely Fegyvernekről (Ladányon át) Barsra vezetett. Mindkét útvonal helyi érdekűnek tekinthető.

5. *Lévának* egyetlen vámköteles útját említi az összeírás, és ez az, a mely Podlusányból a hontmegyei Kereskénybe (ma Kis- és Nagy-Kereskény) vezetett, és a mely helyi érdekű útvonal volt.

6. Legjobban részletezi az útvonalakat a vámhelyösszeírás *Mányánál*. Ennek összesen két helyes és törvényes, egy ál-útja és 2 olyan útvonala volt, amelyen a közlekedők nem voltak kötelezve Mányát vámfizetés miatt érinteni. Az útvonalak a következők:

a) Mindazok, kik *Sarló* (ma Nagy-Sarló) felől Komjáthi vagy Nyitra felé mennek, azoknak Mányán átmenve vámot kell fizetni.

b) Akik Esztergomból Verebély felé mennek, szintén kell Mányán vámot fizetni.

c) Nagy-Sarlóról Szencse (Belleg mellett) innen Ágocs (ma talán Ágó) felé menők ál-, hamis úton járnak.

d) Azok, akik Ohaj (ma Kis- és Nagy-Ohaj), Udvard (Komárommegyében) Uj-Lóth (Looch) és Kürth (Komárommegyében) felől egészen Felső-Csornokig (Komjátitól keletre, Nyitramegyében) mennek, akár oda, akár visszamenőben Mányán vámot fizetni nem tartoznak.

e) Végül ugyancsak nem fizetnek vámot azok sem, kik Udvardról Garamszentbenedek felé mennek.

Ezen öt útvonal közül az első kettő fővonalnak tekinthető és kiegészítik egymást. E kettő ugyanis Esztergomot és Nyitrát köti össze, Verebélyen vagy Komjátin át. Ez a közlekedési vonal a Dunántul keleti része, a Dunavölgy Esztergom—Budapest stb. (délről északnak Budapest—Vác—Esztergom) és észak-nyugat Magyarország, a Vág-völgye, továbbá Morva—Csehország—Szilézia, Brandenburg stb. közt. Ez tehát főfontosságú útvonal volt. A többi három útvonal inkább helyi jelentőségű volt.

7. *Aranyos-Maróthnál* a vámhely-összeírás ismét csak a nemleges útvonalakat sorolja föl, még pedig hármát, melyek közül egyik sem érinti Aranyos-Maróthot és így vámot sem kellett fizetni. Az útvonalak:

a) herestyén—garamszentbenedeki,

b) Oszlán vagy privigyé—kereszturi és végül

c) Kővecses (ma talán Knyesicz—Zsitvakenéz) és garamszentbenedeki vagy barsi, melyek közül nagyobb jelentőségű csak az észak-déli, Privigyét, Oszlánt és Kereszturt átszelő útvonal lehetett, a többi csak helyi jelentőségű megyei út volt.

8. *Oszlánon* át két útvonal vezetett, amelyen haladók itt vámot tartoznak fizetni. Ezek:

a) A (Nyitra felől jövő) Bossányon (ma Nagy- és Kis-Bossány

Nyitra megyében) és Kis-Ugróczon át — Privigyé féle vezető út, mely Oszlánt átszeli, tehát itt vámot fizetni kell.

b) Pázsit—(Oszlán)—Felfalu—Bán (ma?) felé menők Oszlánon vámot tartoznak fizetni. A két útvonal közül az első országos jelentőségű, mert Csallóközt, a Duna felső völgyét, a Nyitra folyó völgyén át összeköti az északi megyékkel és a Vág felső völgyével (Kassa és a szepesi városok felé vezető útvonallal). A második útvonal inkább csak megyei jelentőségű volt.

9. *Solymosnak* (ma is Solymos) két olyan útvonala volt, amelyen közlekedők itt vámot tartoznak fizetni. Még pedig:

a) Akik Semploch (hogya ez alatt melyik helyet érti a vámösszeírás, bajos eldönteni, mert ilyen vagy ehhez hasonló név legfeljebb Selmech lehet, de figyelembe véve az úton fekvő helyek sorrendjét, ez Selmechet kizárja, mert a következő hely Almás, azután Bakabánya. Ha tehát Selmechbánya volna a kiinduló pont, akkor utána sorrendben Bakabányának, azután pedig Almásnak kellene jönni, az összeírásban pedig a sorrend olyan, mely arra enged következtetni, hogy Semploch valahol Solymos alatt volt, azután jött Solymos-Almás és Bakabánya.) Almás (ma Alsó- és Felső-Almás Hontmegyében) és Bakabánya felé mennek, Solymoson vámot tartoznak fizetni.

b) Mindazok, kik Zsembor (ma Zsemlér) felől Disznósra mennek, Solymoson vámot fizetnek. A két útvonal között az első fontosabb, mert az alsómagyarországi bányavárosok és a felső Dunavölgy közötti forgalmat ez közvetítette, a második útnak jelentősége csak helyiérdekű.

10. *Verebélyen* át egyetlen egy olyan út vezetett, a melyen haladók itt vámot tartoztak fizetni, két más utat is sorol föl az összeírás, de ezek nem érintvén Verebélyt, itt vámfizetés miatt kerülöt tenni nem is kellett. Verebély útvonalai a következők:

a) Akik Nagy-Sarló—Töhöl (Thuhul) felől mentek Verebélyen át, azoknak itt természetesen vámot kellett fizetni.

b) Akik Aranyos-Maróthról mentek Nagy-Sarlóra, azoknak Verebélyen vámot fizetni nem kellett.

c) Mindazok, akik Nagy-Sary (ma talán Nagy-Sáró) felől Nagy-Sarlóra mentek (és innen úgylátszik tovább nyugat felé) Verebélyt nem tartoztak érinteni.

Mind a három útvonal helyiérdekű és megyei jelentőségű.

11. Egyetlen vámköteles útja volt *Zsarnóczának* és ez a Velikapolya—Ujbánya közti út volt, a melyen közlekedők Zsarnóczán vámot fizettek.

12. *Zsikaván* is egyetlen vámköteles út vezetett keresztül, az útvonal maga olyan összekötő-vonalféle. Aranyos-Maróthról indul ki és Zsikaván, Gesztenden (ma Gesztőcz), Majkóczon (ma Mankócz), vagy

pedig Zalaknán (ma Kis-Aranyos v. Zlatno) át úgylátszik Nagy-Tapolcsányra, vagy Nyitra-Zsámbokréthre, szóval a nyitravölgyi fővonalba vezetett.

Ha már most összegezzük az eddigieket, arra az eredményre jutunk, hogy Bars vármegyének ezen időben hét fő országos jelentőségű útja van, e mellett a megyei úthálózat — tekintve a megye északi részének hegyes-völgyes voltát — elég sűrű. Mivel a megye fekvése északról délre hosszán elnyúló, a fő útvonalak is kivétel nélkül hosszabban metszik a megyét, természetes összekötő-vonalakat képezve az ország középső és északi részei közt.

Ami az utak felsorolását illeti, az nézetünk szerint, nem tökéletesen pontos, mert például az annyira fontos garamvölgyi fővonalat az összeírás nem említi, természetesen azért, mert azt mindenki ugyanis nagyon jól ismerte, annak felsorolását, leírását tehát fölösleges munkának tartották. Tapasztaljuk továbbá ezt onnan is, hogy mikor az összeírás Ujbánya (Mons-Regius, Königsberg) törvényes királyi vámhelyhez ér, ennek utait, illetve egyetlen közismert útját a garamvölgyit egy szóval sem említi.

Újbányán kívül még három vámhelynél nem részletezi az összeírás az útvonalakat, még pedig:

1. Fenyő-Kosztolánynál, itt csak annyit mond, hogy ál-útja nincsen.
2. Felfalunál,

3. (Garam-) Szentgyörgynél, melynek törvényes vámhely volta kétséges volt, tehát előbb ezt a főkérdést kellett eldönteni és csak ezután kerülhetett a sor az útvonalra.

*

Bars vármegye ezen vámösszeíró oklevelét Borsvai Benedek, királyi ügyigazgató kérelmére írja át Mátyás király számára 1487 december 4-én (Nagy-lucei) Orbán egri püspök és a nádor előtt folyó pörökben a király által kiküldött bíró és ezt az átírt oklevelet használtuk fel a fenti sorok megírásánál.

* * *

E két vámösszeírás nemcsak gazdasági, hanem a korrajz szempontjából is érdekes. 1424-ben már folyamatban van ugyan az oligarchia emelkedése, megvan már a törekvés a hatalomrajutásra, de a központi hatalom szövetkezve a köznemesekkel és a városokkal elég erős még arra, hogy a hatalmi törekvéseket ellensúlyozni tudja. Bár Barsmegye vámhelyeit országos hírű, nagyhatalmú családok, mint a Forgáchok, lévai Csehek stb. birják, mégsem jut egyiknek sem eszébe vámhelyet akkor és ott felállítani, a mikor és a hol nekik tetszik és a mikor az esztergomi érsekség Garamszentgyörgyön a maga kezességéből vám-

helyet állít, a megye rögtön kimondja, hogy ez máskor, azelőtt nem volt (quod alias non fuisset), hogy ott az érsekség vámot szedett volna és bizonyára volt is annyi hatalma, hogy ott beszüntesse a vámszedést.

Biharmegye vámösszeírása — bár sokkal érdekesebb — mégis már a züllő állapotok hű tükre. 1520-ban már holmi apró nemesek, mint az áldosdi Csirék, Zólyomiak, Telegdiek, törvénytelen vámhelyek tulajdonosai és egészen zavartalanul szedik a saját maguk által meghatározott vámot, mélyen megvetve mindenféle törvényt, meg összeíró-bizottságot. A központi hatalom ekkor már oly gyenge, hogy szinte csoda, hogy az összeírást keresztül tudta vinni, no de ennél több nem is történt. Semmiféle adatunk sincsen arra, hogy a központi hatalom valamelyes represszáliák alkalmazását a törvénytelen vámhelyeket fentartó apró urak ellen csak meg is kísérelte volna. Igaz, hogy erre már sem ideje, sem tehetsége, sem pedig hatalma nem volt.

Szembetűnő az a jelenség is, hogy míg Bars vármegyében 1424-ben csak egyetlen egy kétséges vámhely van, melynek törvényességéhez szó fért, addig Biharmegyében 1520-ban a törvénytelen vámhelyek száma 13, a kétes vámhelyek száma pedig 7. Ebből csak az következik, hogy a királyi kisebb haszonvételeket ekkor már mindenki akkor és úgy vette igénybe, amikor és ahogy neki tetszett. Ha pl. a tariffákat vesszük vizsgálat alá, amelyet — sajnos — Bars vármegyével összehasonlítani nem lehet, ott is csak azt látjuk, hogy mindenki az után és annyi vámot szedett, ami után és amennyit neki tetszett.

Szóval a központi hatalomnak bekövetkező csődje, már ekkor erősen éreztette hatását, már sűrűn feltűnedeztek az általános anarchia jelei, árnya azon vészes romlásnak, a mely 1526-al következett be.

* * *

Mellékletek.

I.

INQUISICIO FACTA SUPER THELONEIS IN COMITATU BIHORIENSI.

1. 5. 20.

Serenissimo principi domino et domino Ludouico Dei gracia regi Hungarie et Bohemi etc. domino ipsorum naturali graciousissimo, Joannes Scepeffy de Endreed et Sigismundus Thorday de Bolch, vicecomites et quatuor iudices nobilium comitatus Byhoriensis seruicia perpetua cum fidelitate. Vestra nouerit serenitas, quod cum nos vnacum nonnullis nobilibus eiusdem comitatus Byhoriensis in possessione Zenth Janos

vocata, loco videlicet sedis nostre iudiciarie constituti fuisset, extunc quasdam literas vestre serenitatis preceptorias nobis ac vniuersitati nobilium prenotati comitatus Byhoriensis presentarunt, quarum tenor talis est:

Ludovicus Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris egregijs et nobilibus vniuersitati nobilium comitatus Byhoriensis, salutem et gratiam. Inter alia que Bachie ordinata sunt, est unus articulus de reuisione et limitatione tributorum et theloneorum conscriptus, qui vt executioni demandetur volumus et fidelitati vestre harum serie ex deliberacione consilij nostri firmiter mandamus, quatenus statim acceptis presentibus, secundum prenotatum articulum octo probos nobiles eligatis, commitentes eisdem sub strictissimo iuramento, quibus nos quoque per presentes committimus, vt ipsi cuncta tributorum siccorum loca et que in aquis quoque exigi solent aliaque tributa pontes et repleturas habencia peragrare ac oculata fide singula conspicerere deinde a vicinis et commetaneis eorundem nobilibus et ignobilibus super quantitatem exactionis huiusmodi tributorum, quantum scilicet de vno curruque equite ac pedite exigi in eisdem consueuerint, que pontes et repleturas habeant, et que simpliciter sicca sint vel aquatica, certo cercius edocere et omni modo de singulis experiri omni fauore excluso veritatem et quicquid per eos in premissis compertum fuerit sub suis ac vice comitum et iudicum nobilium sigillis dominis et assessoribus consiliariis nostris ad vigesimum diem festi beati Georgij martiris proxime venturi, fideliter rescribere debeant, quod vt faciant, vigore prenotati articuli ipsos octo viros ad hoc vrgere et coactare debeatis. Secus facere non presumatis. Datum Bude, feria sexta proxima post dominicam oculi. Anno Domini millesimo quin gentesimo vigesimo. *Quibus exhibitis* 1520. márcz. 16. et presentatis, nos preceptis et mandatis vestre serenitatis in omnibus obedire cupientes, vt tenemus, secundum continentiam prescriptarum literarum vestre serenitatis preceptoriarum ad premissa fideliter peragendo, octo probos et nobiles viros videlicet Michaellem de Sarand, Andream de Bodohaza, Joannem de Komadj, Nicolaum Endes de Kyszamlye, Paulum Haranghi de Ewsy, Gregorium de Pand, Ladislaum de Gezth et Valentinum Isoo de Begees fratres et consocios nostros de medio nostri eligendo et deputando ac sub stricissimo iuramento duxissemus transmittendum. Qui tandem exinde ad nos reuersi nobis retulerunt uniformiter quomodo ipsi feria tertia proxima post festum 1520. május 8. beatorum Philippi et Jacobi apostolorum prenotatorum et alijs diebus ad id aptis et sufficientibus in prefato comitatu Bihoriensi processissent. *Et primo* ad faciem loci tributi seu thelonei domini episcopi et capituli ecclesie Varadiensis, in fini vici Swposweza, in prefata civitate Waradiensi habite, ac tandem ad loca repleturarum prefati tributi Swposweza pariter accessissent, ibidemque repleturas prenotati tributi eomodo reuidissent, quod prenotatum theloneum *Swposweza* in tribus paruis riuulis in territorio eiusdem ciuitatis Waradiensis tres paruas repleturas habuisset, sed impresenciarum aqua de duabus paruis riuulis desiccata esset, et in vno aqua modica esset, licet tempore multitudinis pluuiorum vel aquarum predictae tres repleture in prenotatis tribus

paruis riuulis necesse sint, sed ordinationem quoque etiam predictarum repleturarum diu annihilari, nisi vidisse, quod aliquando locis in eisdem repleture fuissent, et tempore quidem seccitatis non essent ipse repleture necesse. Et ex post amonitis et convocatis tam nobiles, quam ignobilibus vicinis scilicet et commetaneis eiusdem tributi Swposweza vt ab eisdem sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim interrogassent quantitatem exactionis huiusmodi tributi Swposweza, qui fassi et attestati isto modo fuissent scitu, quod ipsi scirent de vno curru onerato denarios octo, curru sine onere denarios quatuor, curru in quem sales ducuntur, denarios octo et sales duos, ac etiam si homo aliquis in foro feriali eiusdem ciuitatis Waradiensis vnum pileum vel calceum comparasset et exactoribus eiusdem thelonei seu tributi Swposweza non dixerit, ab eodem accipitur de vna olla butiri obulum vnum, de vno caso obulum vnum, vno sale denarium vnum exigi consueuerunt. *Tandem abhinc* ad faciem loci tributi seu thelonei praedicti domini episcopi ac capituli Waradiensis in fine vici *Wenecche* in praedicta civitate Waradiensis habite processissent, ac ibidem iudicibus et iuratis eiusdem vici *Venecze*, et ex post vicinis et commetaneis eiusdem amonitis et conuocatis, ac ab eisdem sub strictissimo iuramento interrogassent seorsim et singillatim, utrum predictum tributum *Venecze* aliquem pontem vel repleturam haberet, ratione cuius tributum ipsum illic exigitur, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praefatum tributum *Venecze* in vno paruo riuulo de fluio *Sebeskewrews* decurrendo in territorio eiusdem ciuitatis Waradiensis, ac etiam in territorio possessionis *Zaka*, in comitatu *Bihoriensi* existente et adiacente in eodem riuulo pontes paruos haberet, licet penes ipsas pontes currus sine dammo ire possit, quantitatemque exactionis eiusdem tributi *Venecze* talimodo similiter scitu fassi fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, pedite et equite nihil, curru in quem sales ducuntur denarios 8, et sales duos, de curru ligato denarios 50, et piper ad valorem viginti-quinque denariorum extendendo, de pileo et aliis suprascriptis eodem modo exigi consueuerunt, praedicti autem ipsi octo probi et nobiles viri vidissent predictas duas paruas pontes in eodem riuulo, bonos esse. *Deinde ad* faciem loci tributi egregii *Simonis de Saka* in possessione fundi, in praedicto comitatu *Byhoriensi* habiti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, medio iuramento seorsim et singillatim ab eisdem investigassent et rescuissent si scirent preallegato tributo fundi aliquam repleturam vel pontem habere vel habuisse in territorio eiusdem fundi, qui fassi et attestati scitu eomodo fuissent, quod ipsum tributum nullam repleturam et nullum pontem alio ubi habere scirent, excepto, quod vnum paruorum pontem in vno paruulo riuulo in territorio possessionis *Vasarhel* terra scilicet domini episcopi Waradiensis diu paratum et annumque que fuisset, nulla ligna in eandem ordinati, sed quod rumorem huiusmodi reambulacionis et reuisionis vniuersorum tributorum in praedicto comitatu *Bihoriensi* exigi solitorum audire contigissent ita nouiter aedificare cepissent, vbi pons quidem non esset necesse, quia sine ponte hactenus currus in eum pacifice ire potuit et ex post etiam possit, praedicti octo probi et nobiles viri electi, praedictum pontem nouiter aedificare sed nondum paratum vidissent ac

quantitatem exactionis praedicti tributi fundi fassi et attestati scitu eo modo fuissent, quod de vno curru onerato denarios octo, vno curru sine onere denarios quatuor et vnum, pediti et equiti nesciunt fateri, exigi consueuerunt. *Dehinc* autem ad faciem loci tributi egregiorum Francisci et Nicolai de Thelegd, ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praenotato tributo Thelegd aliquam repleturam vel pontem ex quo thelonium ipsum exigi deberetur habere vel habuisse, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod thelonium *Thelegd*, unum paruum pontem et repleturam vnam paruum in duobus paruis riuulis, sed non in territorio praedicti oppidi Thelegd, sed in territorio possessionis eorum Zaboch vocate, in praedicto comitatu Bihoriensi existentem haberet, et annum quidem fuisset, nec in ipsam repleturam, neque in ipsum pontem currus aliquis iuisset, quia super praedictis riuulis nec pons neque repletura necessaria essent, vbiunque locorum currus in eosdem ire posset et nouiter etiam quidem tam repleturam, quam pontem paratam esse, ipsi quoque octo probi et electi nobiles praefatum pontem et repleturam nouiter paratam vidissent, quantitatem exactionis eiuscemodi theloni *Thelegd* eomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de curru onerato denarios octo, de curru sine onere denarios 4, de curru in quo sales ducuntur denarios quatuor et sales duo, vno curru ligato denarios triginta duos et piper ad valorem viginti quinque denariorum extendendo, vno pediti denarium vnum, vno equiti denarios duos, ab uno boue denarium vnum exigi soliti. *Ex hinc uero* praefati octo probi et nobiles viri electi et deputati, ad faciem possessionis egregiorum Francisci et Nicolai de Thelegd Rewlew vocate in praedicto comitatu Bihoriensi existentis habitae processissent et lacorum multitudinis aquarum fluvii Sebes *pewrews* (igy!) ad faciem loci theloni magnifici Joannis Dragffy, in possessioni *Rew* exigi soliti ire non potuissent, sed tamen in simul amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis ipsius tributi *Rew*, in facie praedictae possessionis *Rewlew* ab ipsis sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim inuestigassent et rescuissent, quod si scirent praefato tributo *Rew*, in territorio suo pontes vel repleturas habere vel habuisse de quibus ipsum thelonium exigi debuisset. Qui fassi et attestati eo modo scitu fuissent, quod ipsi nec pontes neque repleturas eidem tributo *Rew* in presenciarum scirent, licet aliquando tam pontes, tam repleturas in duobus paruis riuulis in territorio possessionum eiusdem Joannis Dragffy Barathka et Kekenyes vocatarum fuissent, sed diu annihilari et loca earum desiccata estum eciam ipse repleturae et pontes necessarie non fuissent, quia semper currus in ipsos riuulos sine damno iuissent et nunc ire possit et quantitatem exactionis praenotati thelonii *Rew* eomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios octo, de vno curru sine onere denarios quatuor, vno curru ligato denarios quadraginta et piper ad valorem viginti denariorum extendendo, vno curru in quo sales ducuntur denarios quatuor et sales duo, equiti denarios duos et pediti denarium vnum, vno boue denarium vnum, vno equo onerato denarios quatuor exigi soliti sunt. *Ex hinc* ad faciem loci tributi domini episcopi ecclesie Varadiensis in oppido *Bele-nyes* in praedicto comitatu Bihoriensi existentis, exigi soliti accessissent,

ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac iudicibus et iuratis eiusdem oppidi Belenyés sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, quod si scirent praenotato theloneo Belenyés pontes vel repleturas habere vel fuisse, qui eo modo fassi et attestati scitu fuissent, quod praenotatum theloneum Belenyés non in territorio eiusdem oppidi Belenyés, sed in territorio possessionis ipsius domini episcopi Varadiensis Alsosolmus vocate in eodem comitatu Bihoriensi existentis et habite vnum pontem in vno paruo riulo habet, et loco in eodem necesse esset, praenotati autem octo probi et nobiles viri electi manifesti vidissent praefatum pontem, quantitatem quoque exactionis huiusmodi tributi istomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios octo, de curru sine onere denarios quatuor, equiti denarios duos, pediti denarium vnum et ab uno boue denarium vnum exigi soliti sunt. *Ab hinc* vero ad faciem loci tributi praefati domini episcopi et capituli ecclesiae Varadiensis in oppido *Zeplak* exigi soliti processissent ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac ab eisdem sub strictissimo iuramento diligenter inuestigassent et rescuissent si scilicet praenotata tributa *Zeplak* pontem vel repleturam habere, de quibus tributum ipsum illic exigitur, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praenotatum tributum *Zeplak* tam in territorio oppidi ipsius *Zeplak*, quam in territorio possessionum *Kesehaza*, *Hodos* et *Thenk* vocatarum in fluuiis¹⁾ *Fekethe Koris* et *Agh* vocatis haberet et praedicti etiam ipsi octo probi et nobiles viri praenotatos pontes, tam in territorio oppidi *Zeplak*, quam in territorio aliorum possessionum praedictarum *Kesehaza*, *Hodos* et *Thenk* edificatos manifeste vidissent et esse bonos ac insuper quantitatem eiusmodi tributi *Zeplak* praenotato modo a praedictis vicinis et commetaneis praedicti tributi *Zeplak* fide eorum mediante eomodo inuestigassent et rescuissent, quod in praedicto tributo *Zeplak* de vno curru onerato denarios octo, curru sine onere denarios quatuor, equiti denarios duos, pediti denarium vnum, equiti oneroso denarios quatuor. Ab vna vacca denarios duos, vno porco denarium vnum, ab vno oue denarium vnum. Si autem aliquis hominum aliquam ancillam vel mulierem in praedicto oppido *Zeplak* in matrimonium contraxerit, exactores tributorum viginti denarios ab eodem exigi consueuerunt. *De hinc vero* ad faciem loci tributi egregiorum *Luce de Thold*, *Ladislai Thewri* et *Pauli de Arthand* in oppido *Thamashida* exigi soliti iuissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem tributi *Thamashida*, ac ab eisdem sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim diligenter inuestigassent, si scirent praedicta tributa *Thamashida* aliquem pontem vel repleturam in territorio eiusdem oppidi *Thamashida* habere, qui eomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum *Thamashida* vnum pontem magnum in fluuio *Fekete*, *Kewres* in territorio suo decurrendo haberet, ac eciam in duobus finis ipsius pontis duae repleturae essent.

Ad scilicet pontem et repleturas praefati octo probi et nobiles viri processissent et propriis oculis eorum vidissent bonum esse, ac insuper

1) A szövegben hibásan : fumis.

quantitatem exactionis eiusdem tributi praefati vicini et commetanei modo praedicto eomodo fassi fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere, denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, vna vacca denarios 2, de tribus equis oneratis denarios 21, de curru in quo duo vās vini ducuntur denarios 16, ac de curru ligato denarios 40, de curru in quo sales ducuntur denarios 8 et sales 2 exigi consueuerunt. *Tandem ad* faciem loci tributi praedicti domini episcopi ecclesie Waradiensis in oppido *Kereseer* vocato exigi soliti irruissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem et sub strictissimo iuramento ab eisdem investigassent et rescuissent, si scirent praenotata tributa *Kereseer* aliquem pontem vel repleturam habere, qui isto modo fassi et attestati scitu, quod ipsi scirent praenotato tributo *Kereser* vnum pontem magnum influuio *Kereser* vocato, in territorio eiusdem oppidi *Kereser* decurrendo habere, sed tempore siccitatis currus penes pontem ire possit praeallegati etiam octo prohi et nobiles viri praedictum pontem bonum esse vidissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Kereseer* praefati vicini et commetanei eomodo fassi et attestati sub praedicto strictissimo iuramento, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, de vno curru in quo duo vasa vini vehuntur denarios 16, pediti denarium 1, equiti denarios 2, de quatuor porcis denarium 1, et de curru ligato denarios 12 et piper ad valorem duodecim denariorum extendendo exigi consueuerunt. *Deinde ad* faciem loci tributi nobilium *Georgii* literati de *Mezewgyan* et alterius *Georgii* *Horvath* de *Demer* in possessione *Remethe* vocata exigi soliti accessissent ac ibidem amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem et sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praenotata tributa *Remethe* aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu eomodo, quod praefatum tributum *Remethe* vnum pontem et duas repleturas in fine eiusdem pontis in fluuio *Gyepes* in territorio eiusdem possessionis decurrendo haberet ac etiam praedicti octo electi praedictum pontem *Remethe* bonum esse vidissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Remethe* praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati talimodo scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, equiti denarios 2, pediti denarium 1, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, ab vno boue denarium vnum, de curru ligato denarios (20) XX exigi consueuerunt. *Ab inde* faciem loci tributi magnificorum *Gabrielis*, *Ladislai* et *Stephani* de *Chak* in possessione *Chepha* exigi soliti, processissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praedicta tributa *Chepha* aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum *Chepha* neque pontem nec aliquam repleturam haberet, sed simpliciter tributum ipsum *Chepha* siccum esset, praefati etiam octo electi, nec pontem, neque repleturam videre potuissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Chepha* praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu eo modo, quod de vno curru

onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, de pedite denarium 1, equite denarios 2, vno curru in quo sales ducuntur denarios 2, et sal vnum. *Abinde* quod ad faciem loci tributi egregiorum Francisci et Nicolai de Thelegd in possessione *Gyapyw* vocata exigi soliti iuissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem tributi *Gyapyw* ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefata tributa *Gyapyw* pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent talimodo, quod praedictum tributum *Gyapyw* in territorio suo nullum pontem nec repleturam haberet, sed in territorio possessionis *Orosy*, quidam paruus pons in vno paruo riuulo *Solmospathaka* vocata decurrendo esset et de eodem tributum ipsum exigitur, licet currus ubicunque in praefatum riuulum ire possit, et necesse ipse pons in eodem riuulo nullo modo esset, praedicti vero octo electi et deputati, ipsum pontem certe vidissent sed non bene ordinatum, ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Gyapyw* sub eodem iuramento praefati vicini et commetanei fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, curru in quo sales ducuntur denarios 2, et sal 1, vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Exinde ad* faciem loci tributi magnificorum *Gabrielis*, *Ladislai* et *Stephani* de *Chaak* in oppido *Kerezthzagh* exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigando rescuissent, si scirent praefata tributa *Kerezthzagh* aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod praefatum tributum *Kerezthzagh* tres pontes, vnum in fluuio *Sebeske* es vocato decurrendo, in territorio eiusdem oppidi *Kerezthzagh*, et alios duos in territorio possessionis *Apathi* vocate haberet, quos scilicet pontes praedicti octo probi et electi viri manifeste vidissent et bene aedificatos esse et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Kerezthzagh* sub eodem strictissimo iuramento praedicti vicini et commetanei fassi et attestati fuissent scitu, quod de curru onerato denarios 8, currum sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, vno boue denarium 1, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, exigi consueuerunt.

Deinde ad faciem loci tributi praedictorum dominorum de *Chak* in possessione *Bezermen* exigi soliti irruissent, ibidemque ammonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem investigassent et rescuissent si scirent praenotata tributa *Bezermen* aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati isto modo fuissent scitu, quod praedicto tributo *Bezermen* nullum pontem neque repleturam haberet, sed simpliciter ipsum tributum siccum esset, racione cuius tributum ipsum illic exigitur, praenotati eciam octo probi et nobiles viri electi nec pontem nec repleturam videre potuissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Bezermen* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, currum sine onere denarios 4, equite denarios 2, pedite denarium 1, ab vno curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16 exigi con-

sueuerunt. *Demum* ad faciem loci tributi dominorum de Chak in possessione *Chekmew* exigi soliti processissent ac ibidem amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem seorsim et singillatim ab eisdem inuestigando rescuissent si scirent praefata tributa Chekmew aliquem pontem vel repleturam in territorio suo habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum Chekmew vnum pontem et vnam magnam repleturam in vno magno riulo in territorio eiusdem Chekmew haberet, sed tempore estatis aqua ab eodem desiccata erit, quem pontem et repleturam praefati octo electi et deputati manifeste vidissent et bonos quidem esse et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Chekmew praedicti vicini et commetanei eiusdem sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod curru onerato denarios 8, sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Postremum* ad faciem loci tributi dominorum de Chak, in possessione *Zekhalom* vocata exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem interrogassent si scirent praefato tributo Zekhalom aliquem pontem vel repleturam habere. Qui fassi et attestati scitu eomodo fuissent, quod praedictum tributum Zekhalom nullum pontem nec repleturam in territorio suo haberet, sed excepta hac repletura, quam in magno riulo in territorio possessionis Chekmew praefate inter duas repleturas magnas haberet, sed tempore siccitatis aqua ab eodem desiccata erit, ac etiam praedicti et nobiles viri illam repleturam manifeste vidissent et bene esse aedificatam et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Zekhalom praefati vicini et commetanei sub eodem strictissimo iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, pedite (denarium) 1, equite denarium 1, vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Preterea* ad faciem loci tributi dominorum de Chak in possessione *Karol* exigi soliti processissent ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefata tributa Karol aliquem pontem vel repleturam habere in territorio suo, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, uno boue denarium 1, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, exigi consueuerunt. *Tandem* ad faciem loci tributi egregii Simonis de Saka in possessione *Orrod* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praefato tributo Orrod aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati isto modo fuissent scitu, quod praefatum tributum Orrod, in territorio eiusdem Orrod duas repleturas et vnum pontem in tribus magnis riulis haberet, licet non bene paratas, praedicti etiam octo probi et nobiles viri tam repleturas, quam pontem manifeste sed non bene aedificatos vidissent, licet in locis necessariis esset ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Orrod praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati

fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 2, pedite denarium 1, equite denarium 1, ab vno boue denarium 1. *Abhinc uero* ad faciem loci tributi eiusdem Simonis de Saka in possessione *Chekelhida* exigi soliti accessissent ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praefato tributo *Chekelhyda* aliquem pontem vel repleturas habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod praedictum tributum *Chekelhida* tam pontem quam repleturas in territorio suo in magnis riuulis et in locis necessariis haberet, licet non bene ordinatas, quem scilicet pontem et repleturas praenotati octo electi et deputati manifeste vidissent, sed non bene ordinatas, ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Chekelhyda* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu istomodo, quod de vno curru onerato denarios 2, de curru sine onere denarium 1, pedite denarium 1, equite denarium 1, vno boue denarium 1, exigi consueuerunt. *Echinc ad faciem* loci tributi *Ladislai Thwri* et *Petri Pazman* in possessione *Zamayon* vocata exigi soliti irruissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praenotato tributo *Zamayon* aliquem pontem vel repleturam in territorio eiusdem habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod praedictum tributum *Zamayon* neque pontem nec repleturam habuit, sed quod rumor reuisionis et reambulacionis universarum tributorum in praefato comitatu *Bihoriensi* audire contigissent, ita nouiter aedificare cepisset et in tali quoque riuulo vbi neque pons, neque repletura necessaria essent, quia currus per eundem riuulum sine damno semper ire possit, quemquidem pontem praenotati octo probi nouiter aedificatum cepisse et nondum paratum vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Zamayon* praedicti vicini et commetanei sui sub eodem iuramento fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, pedite (denarium) 1, equite denarios 2, vno boue denarium 1, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, exigi consueuerunt. *Exinde* ad faciem loci tributi domini *voiuodae Transsylvaniensis* in possessionem *Gaborian* vocata exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento ab eisdem seorsim et singillatim inuestigassent et rescuissent, si scirent praefata tributa *Gaborian* aliquem pontem vel repleturam in territorio suo habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent, quod praedictum tributum *Gaborian* tam pontem, quam repleturam in fluuiis *Kyskeres* et *Berekyo* nominatis et in locis quidem necessariis haberet, quem scilicet pontem et repleturam praedicti tributi *Gaborian* praedicti octo probi et nobiles viri bene ordinatos et aedificatos vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Gaborian* praenotati vicini et commetanei eiusdem tributi *Gaborian* sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, curru in quo sales ducuntur denarios 4 et sal 1, equite denarios 2, pedite denarium 1 exigi consueuerunt. *Abhinc ad*

faciem loci tributi egregiorum Joannis Bayomy et Colomanni Dolhay in possessione *Henczhida* exigi soliti processissent, ibique ammonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praeallegata tributa *Henczhida* aliquem pontem vel repleturam in facie eiusdem habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod praefatum tributum *Henczhida* vnum magnum pontem in fluuio *Berekyo* in facie eiusdem tributi haberet, praefatumque pontem eiusdem tributi *Henczhida* praefati octo probi bene ordinatum vidissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Henczhida* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, vno curru ligato denarios 12, curru sine onere denarios 4, equite denarios 2, pedite denarii (!) 1 ab vno boue obulum exigi consueuerunt. *Deinde ad faciem* loci tributi egregii Joannis de *Zthar* in eadem possessione *Zthar* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefata tributa *Zthar* pontem habere, qui istomodo fassi et attestati fuissent scitu, quod praefatum tributum *Zthar* tres pontes magnos in fluuio *Berekyo* in facie eiusdem haberet. Quos scilicet pontes ipsi quoque octo viri electi bono modo ordinatos vidissent. Et insuper quantitatem exactionis tributi *Zthar* praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru ligato denarios 12, curru sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, de quatuor porcis denarium 1, de curru in quo sales vehuntur denarios 8 et sal 6 exigi consueuerunt. *Exinde ad faciem* loci tributi egregii *Andreae Chwren* de *Almosd* in possessione *Chalanos* exigi soliti iuissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim ac singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefata tributa *Chalanos* pontem vel repleturam alicubi habere, qui fassi et attestati fuissent scitu, quod ipse nullum pontem nec repleturam eidem tributo *Chalanos* habere scirent, ratione cuius tributum illic exigitur, sed simpliciter tributum ipsum *Chalanos* siccum esset, et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Chalanos* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento tali modo fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 4, curru sine onere denarios 2, equite denarium 1, pedite obulum 1, ab vno boue obulum exigi consueuerunt. *Demum ad faciem* loci tributi egregii *Thomae Pethew* in possessione *Pelbarthyda* vocata exigi soliti irruissent, ac ibidem amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem et sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praefata tributa *Pelbarthyda* pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati fuissent scitu, quod praelibatum tributum *Pelbarthyda* nullum pontem neque repleturam haberet, licet loca praefati tributi sint aquatica, eo quod pontem in fluuio *Berekyo* penes possessionem *Pelbarthyda* decurrendo habere possit, praedicti uero electi eo modo reuidissent quemadmodum vicini et commetanei fassi et attestati fuissent et

insuper quantitatem exactionis eiuscemodi tributi Pelbarthyda praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati talimodo scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 4, curru sine onere denarios 2, equite denarium 1, pedite obulum exigi consueuerunt. *Tandem ad* faciem loci tributi egregii Pauli de Artand in possessione *Kereky* exigi soliti iuissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praefata tributa *Kereky* alicubi pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praefatum tributum *Kereky* duas pontes et vnam repleturam in fluuio *Kyskeres* decurrendo et in vno riuulo in territorio possessionum *Kereky* et *Adam* vocatarum existendo haberet. Quos scilicet pontes et repleturam praedicti octo electi bono modo esse vidissent, et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Kereky* praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 2, curru sine onere denarium 1, equite et pedite denarium 1 exigi consueuerunt. *Abhinc* ad faciem loci tributi domini episcopi ecclesiae *Varadiensis* in oppido *Byhar* vocato exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefata tributa *Wywar*¹⁾ pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati isto modo scitu fuissent, quod praelibatum tributum *Wywar*²⁾ nulum pontem neque repleturas haberet ratione cuius tributum ipsum illic exigitur, sed simpliciter loca eiusdem tributi sicca essent, licet duo pontes parui in oppido *Byhar*³⁾ essent, sed non in tali loco, ratione cuius tributum ipsum illic exigi debetur, quia vnus in sicca terra et alius in vno paruo riuulo sed non in via publica aedificatus esset, praedicti vero electi eodemmodo pontes paratos esse vidissent, quemadmodum vicini et commetanei fassi fuissent, ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi *Byhar* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, curru ligato denarios 75, equite denarium 1, exigi consueuerunt.

Exinde ad faciem loci tributi egregii *Joannis Zolomy* in oppido *Zekelhyd* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefata tributa *Zekelhyd* pontes vel repleturas habere, qui istomodo scitu fassi et attestati fuissent, quod praedictum tributum *Zekelhyd* duos pontes et duas repleturas in territorio suo et in locis necessariis haberet, quos pontes et repleturas ipsi octo electi manifeste vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Zekelhyd* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite

1) hibásan Bihar helyett.

2) Itt is még Ujvárnak írva.

3) Azonban e helyen az Wywar, Byharra van javítva.

denarios 2, vno boue denarium 1, et de curru in quo sales ducuntur denarios 4 et sales 2 exigi consueuerunt. *Postremo ad* faciem loci tributi Clementis Zenassy in possessione *Balyogh* exigi soliti processissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefatum tributum Balyogh pontem habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praefatum tributum Balyogh vnum magnum pontem in fluuio Berekyo penes possessionem Balogh decurrendo habere, quem scilicet pontem praenotati electi et nobiles viri bene ordinatum esse vidissent ac insuper quantitatem exactionis tributi Balogh praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru in quo sales ducuntur denarios 3 et sales duo, curru sine onere denarios 3, equite denarios 2, pedite denarium 1, ab vno boue denarium 1, curru ligato denarios 16, vno porco denarium 1, exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi dominorum de Chak in oppido *Zalard* exigi soliti irruissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento ab eisdem seorsim et singillatim inuestigassent et rescuissent, si scirent praelibato tributo Zalard pontem esse vel fuisse, qui fassi et attestati eodem scitu fuissent, quod praedictum tributum Zalard duas pontes in fluuio Berekyo penes oppidum ipsum Zalard decurrendo, et in fine illarum pontium vtraque parte repleturas haberet, quos pontes ipsi etiam octo nobiles et electi viri bono modo paratos dedissent, et insuper quantitatem exactionis eiusmodi tributi praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento tali modo fassi et attestati fuissent quod de vno curru onerato denarios 3, de curru ligato denarios XXXII, curru sine onere (denarios) 4, pedite (denarium) 1, equite denarios 2, ab vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Tandem ad* faciem loci tributi egregii Pauli de Arthand, in oppido *Diozogh* exigi soliti processissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent se scirent praefata tributa Diozogh pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum Diozogh nullum pontem neque repleturam haberet, sed tributum ipsum aquaticum esset, praedicti octo electi et nobiles viri eodem modo vidissent, ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Dyozezh, praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, de vno boue denarium 1, exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi magnifici Joannis Dragffy in possessione *Zelthartha* vocata exigi soliti irruissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praedicto tributo Zelthartha aliquem pontem vel repleturam habere qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum Zelthartha nullum pontem neque repleturam alicubi haberet, sed tributum ipsum simpliciter esset siccum, praedicti etiam electi et nobiles viri nullum praefato tributo Zelthartha habere vidissent pontem, et insuper

quantitatem exactionis huiusmodi tributi Zelthartho praedicti vicini et commetanei, sub eodem iuramento talimodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato in quo sales ducuntur denarios 4, et sales duo, curru sine onere denarios 4, equite denarios 2, pedite denarium 1, de curru onerato denarios 8, uno boue denarium 1, de quatuor porcis denarium 1, et du curru mercatorum denarios 4, exigi consueuerunt. *Abinde* quod ad faciem loci tributi dominorum de Chak in oppido *Margythaffalwa* vocato exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefata tributa Margithafalua pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praelibatum tributum Margythaffalwa duos pontes in duobus paruis riulis penes oppidum ipsum Margithafalwa existentibus et decurrentibus haberet. licet in eisdem riulis ipsi pontes necessarii essent ac praefati octo nobiles viri electi ipsos pontes bene paratos esse vidissent, ac quantitatem exactionis huiusmodi tributi Margithaffalwa praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de uno curru onerato denarios 4, de curru in quo sales ducuntur denarios 2, et sales duo, curru sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, vno boue denarium 1, curru mercatorum denarios 4 exigi consueuerunt. *Dehinc* ad faciem loci tributi Capituli ecclesiae Waradiensis in oppido *Zalach* exigi soliti iuissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefato tributo Zalach pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praefatum tributum Zalach tres pontes super tribus riulis lutosi et quidem in locis necessariis in territorio scilicet oppidi Zalach haberet, praedicti vero octo nobiles electi viri non bono modo ordinatos esse vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Zalach praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod de vno curru in quo sales ducuntur denarios 4, et sal 1, de vno curru in quo vina ducuntur denarios 4, curru sine onere denarios 2, equite denarios 2, vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Tandem ad* faciem loci tributi egregii Joannis Zolyomy in possessione *Semyen* exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent si scirent praefato tributo Semyen pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent quod praedictum tributum Semyen nullum pontem neque repleturam haberet, sed simpliciter tributum ipsum Semyen siccum esset, praenotati octo nobiles electi viri nullum pontem neque repleturam eiusdem tributi Semyen vidissent ac insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Semyen praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru in quo sales ducuntur denarios 8 et sales duo, de curru sine onere denarios 4, equite denarium 1, pedite obulum, ab vno boue denarium 1 exigi consueuerunt.

Abinde ad faciem loci tributi egregii Joannis Zolyomy in posses-

sione *Wamosperch* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent se scirent praefato tributo *Wamosperch* pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praelibatum tributum *Wamosperch* nullum pontem neque repleturam alicubi haberet, sed simpliciter tributum ipsum siccum esset, praefati octo, probi et nobiles viri nullam repleturam neque pontem vidissent eidem tributo habere, et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Wamosperch*, praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno onerato curru denarios 8, de curru sine onere denarios 4, equite denarium 1, duo boue denarium 1, de vno homine, qui in aliquem possessionem de aliquo loco in ipsam possessionem *Vamospercz* ire haberet denarios 40 exigi consueuerunt. *Ex hinc* ad faciem loci tributi magnifici *Andreae de Bathor* in possessione *Letha* exigi soliti iuissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim vel singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, se scirent praenominato tributo *Letha* aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praefatum tributum *Letha* nullum pontem neque repleturam haberet, sed tributum ipsum simpliciter siccum esset, praedicti vero octo nobiles electi viri nec pontem neque repleturam habere vidissent. Et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Letha* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento istomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, curru in quo sales ducuntur denarios 2 et sal vnum, vno boue obulum et curru ligato denarios 4 exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi egregii *Thome Pethew* in possessione *Rezeghe* exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praefato tributo *Rezeghe* aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praefatum tributum *Rezeghe* nec pontem nec repleturam alicubi haberet, sed simpliciter tributum ipsum siccum esset, praenotati octo probi et nobiles viri electi nullum pontem et repleturam habere vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Rezeghe* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru, in quo sales ducuntur denarios 2 et sales 2, curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, equite denarios 2, pedite denarium 1, et vno boue denarium $\frac{1}{2}$ exigi consueuerunt. *Postremo ad faciem* loci tributi domini *Wayvode Transyluaniensis* in possessione *Samsom* vocata exigi soliti irruissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praefato tributo *Samsom* aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praelibatum tributum *Samson* nec pontem neque repleturam alicubi haberet, sed simpliciter tributum ipsum siccum esset, praenotati autem octo probi et nobiles viri electi, praedicto tributo *Samson* nullum pontem neque

repleturam habere vidissent, et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Samson praedicti vicini et commetanei eiusdem sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 4, curru sine onere denarios 2, pedite denarium 1, equite denarium 1, de curru ligato denarium 8, et de ducentibus porcis denarios 12 exigi consueuerunt. *Ab hinc vero* ad faciem loci tributi domini Waiuode Transsylvaniensis in oppido *Debreczen* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, se scirent praefato tributo *Debreczen* pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent istomodo, quod praefatum tributum *Debreczen* nullum pontem neque repleturam alicubi haberet, sed tributum ipsum *Debreczen* simpliciter siccum esset, praeallegati octo nobiles et electi viri praefato tributo *Debreczen* nullum pontem neque repleturam habere vidissent et insuper quantitatem eiusmodi tributi *Debreczen* praefati vicini et commetanei eiusdem sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent talimodo, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4 exigi consueuerunt. *Exhinc vero* ad faciem loci tributi egregii Thome Pethew in oppido *Derechke* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent, si scirent praefato tributo *Derechke* pontem vel repleturam alicubi habere, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praefatum tributum *Derechke* nullum pontem neque repleturam alicubi haberet, sed tributum ipsum simpliciter siccum esset ac praenotati eciam octo probi et nobiles viri electi et deputati nullum pontem neque repleturam habere vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Derechke* praefati vicini et commetanei sui sub eodem iuramento fassi et attestati scitu comodo fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, et de curru sine onere denarios 4, pedite obulum vnum, equite denarium 1, ab vno boue denarium 1, et de curru in quo sales ducuntur denarios 2 et sal 1 exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi egregii Sigismundi Thorday de *Bolch* in eadem possessione *Bolch* exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et rescuissent se scirent praefato tributo *Bolch* pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praefatum tributum *Bolch* quatuor pontes, tres in fluuio *Berekyo* penes praedictam possessionem *Bolch* decurrendo et vnum in territorio possessionis *Kekes* in uno magno riuulo lutoso et in locis necessariis haberet quos scilicet pontes praedicti octo et nobiles viri electi et deputati habere vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi *Bolch* praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati talimodo scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 6, de vno curru sine onere denarios 2, equite denarium 1, pedite obulum 1, de quinque porcibus denarium 1, exigi consueuerunt. Quibus determinatis praefatamque fassionem praedictorum octo proborum et nobilium virorum per